

ERMENEK KAZASI'NIN BAŞDERE KÖYLERİ AĞZI

1

Kemâl YAVUZ

Ermenek Kazası'na âit ilk ağız araştırması merhûm hocam Prof. Dr. Ahmed Caferoğlu tarafından yapılmış ve bu Kazâ'nın ağız husûsiyetleri ile derlenen metinler «Konya İli'nin Ermenek Ağızı» adı altında neşredilmiştir (1).

O zaman için ulaşım imkânlarının mahdûd oluşu Caferoğlu Hoca'nın Kazâ'nın çeşitli yerlerine gidememesine sebep olmuş ve yeteri kadar bu kazâ ile köylerinin ağızını incelemeye fırsat vermemiştir. Böylece Ahmed Cateroğlu Hoca sâdece Ermenek Kazâsı ağızını ele almış ve köylerinin ağızını tedkîke zaman bulamamıştır.

Biz O'nun bu çalışmasını ileri götürmek için, Ermenek Kazâsı köylerinin ağızları üzerinde çeşitli dil araştırmaları yaptık. Bunlardan ilkini Başdere Köyleri (Âdiller, Küçük Karapınar, Sarıveliler, Turcalar, Kızılca Kışla) ağızı olarak yayınlıyoruz. Bundan sonraki çalışmalarımız Ermenek'e bağlı olan ellinin üstünde kasaba, nâhiye ve köy üzerinde, halka halka devâm edecektir.

Başdere; Barçın Yaylası'nın güney eteğinde, Ermenek - Hâdim yolu üzerinde, aşağı yukarı iki kazâya da aynı mesâfede olan Ayna ve Çevlik derelerinin meydâna getirdiği iki vâdide kurulmuş olup; Âdiller, Küçük Karapınar, Sarıveliler, Kızılca Kışla ve Turcalar köylerinden meydâna gelmektedir.

Başdere köyleri; aralarında bir dere ve bir ketir (kayalık tepe) ile ayrılmış olmalarına rağmen birbirleri ile bitişmiş bir hâldedir. Aslında bu beş köyün mezarlığı, pazar yeri, hepsinin ortasında yer almaktadır. Köylerin merkezindeki Filize Değirmeni'ni bir ta-

(1) Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1972, shf. 1-16; Ankara Üniversitesi Basımevi 1973.

rafa bırakırsak, kuzeyde ilk yapı olan Çartalak ve güneydeki Çandır değirmenleri bu köyleri arasına almaktadır.

Selçuklular zamanında daha önce yerleşme bölgesi olarak seçilmiş olan bu köyler topluluğu târih açısından epeyi eski olup çeşitli târihî kalıntılara yer vermektedir. «Barçın» isminden hareket edersek, burada yerleşenlerin Sirderya Havzası'nda bulunan Sıgnak ile Cend şehirleri arasında bir Oğuz-Kıpçak şehri olan Barçınkent veya Barçınlıgkent'den, Moğol istilâsı sırasında geldikleri ve yerleştiklerini söylemek mümkündür. Bu şehir XII. asırda Sîr-deryâ boylarında Salur Boyu'ndan olup ve bir kısım Oğuzlar üzerinde nüfûz ve hâkimiyet kazanan, aynı zamanda akıllı ve çok zengin bir kadın olan Barçın Hatun'a izafeten kurulmuştur (2). Bilindiği gibi barçın; «ipek» mânâsına gelmektedir (3).

Başdere köyleri halkı eskiden beri Barçın Yaylası'nın çeşitli yerlerine yaylaya çıkmakta, hattâ buralara Anamur'dan yürükler de yaylaya gelmektedir. Karış karış gezilen yerler olarak, en ufacak bir hûsûsiyeti olan yerlere bile çeşitli adların verildiğini göz önüne alırsak; kuzeyden başlayarak: Kendoğlu, Gürülevik, Tanışman, nazgadin < Naz + kadın, Tanışurt < tanış + yurt, Şarılavık, Yeşildirek, Gurandere < kuruyan + dere, Turanşa < Turan + şah, Firenşe < *Firen + şeh, Göynük, Bülbüslü Gaya, Orcoluk < orucu + oluşu, Yoğun Oluk, Çetince, Sulegrik < sulu + egrik, Haşımın İni, Haşımın Alanı (Daş Dibi) vs. gibi isimler toponymie bakımından dikkati çekmekte ve bölgenin dil açısı itibâriyle zenginliğini göstermektedir.

Yollarının sarp oluşu ve dağlık bir bölgede sıkışıp kalmaları köylerin halkının dışarı ile irtibatını sınırlamıştır. Bu sebepten buranın insanların konuşmalarında arkaik kelimeler bir hayli fazladır. Ayrıca Türkçe bu bölgede kendi imkânlarını da zorlayarak yeni kelimeler meydana getirmiştir.

Başdere köyleri folklor açısından da tedkike değer bir yerdir. Bu köylerden Fil Ahmed, Ahmed Onbaşı, Deli Beşe gibi halk şâirleri de yetişmiş ve bölge halkının hislerine tercüman olmaya çalışmışlardır. Bunların bugünkü halefleri Hüseyin Onbaşı ile Deli-kadı oğullarından olan ve «Âşık» ismi ile tanınan Hüseyin Demir hâlâ hayattadır. Bölgenin örf ve âdetleri, ziyâret yerleri, inançları vs.

(2) Faruk Sümer., **Oğuzlar (Türkmenler)**, Ankara - 1967, shf. 40.

(3) **Türk Ansiklopedisi** 5. c., shf. 249.

bakımından, eksik ve muhtasar da olsa, o köylerden yetişen gayretli öğretmen Mustafa Ertaş tarafından folklorla alâkalı bir çalışma yapılmıştır (4). Biz ise çalışmamızda bugünkü yazı dilimize kıyasla derleyip de ortaya çıkardığımız metinler üzerinde fonetik (ses) yönünden sâdece vokallere münhasır olan, bir dil çalışmasında bulduk.

Metinleri toplamada iki yol takip ettik. Bir kısım metinlerin derlenmesinde teyp kullandık. Bir kısım metinleri ise elimizde defter bizzat söyleyenin ağzından kaydettik. Bunlardan; nakiller ve konuşmaları teype alarak, manzûmeler ile cümleleri ise elle yazarak tesbit ettik. Tesbit işinde bilhassa yaşı altmışın üstünde olanlardan derleme yapmayı uygun bulduk.

Fakat şurası unutulmamalıdır ki bir bölge ağzı üzerinde yapılacak çalışmalar, bütün mevsimlerde ele alınmadığı takdirde eksik kalmış demektir. Çünkü her mevsimin kendisine mahsûs kelimeleri vardır. Ayrıca; yapılan gezilerin gâyelerine göre yine yeni dil unsurlarına rastlamak mümkündür.

1972 yılının yaz aylarında dil tedkîki için, Başdere köylerine âit yaptığımız gezinin, ilk derlemeleri ile derlemelerdeki dil çalışmasını, fonetik yönden; sâdece vokal ve vokal hâdiseleri üzerinde durarak, burada vermeye çalıştık. O zamandan beri topladığımız metinlerin bir kısmını ise henüz neşir safhasına koyamadığımızdan bölgenin derli toplu gramerini ve derlediğimiz diğer metinleri ileride vermeyi uygun bulduk.

Metinleri derlerken, sâdece bölge ağzının husûsiyetlerini göz önüne aldığımız için, alelâde bir konuşmaya bile yer vermeyi münâsif gördük. Hattâ işi daha da ileri götürerek, o bölge ağzını veren cümleleri ve kelimeleri, bir parça şeklinde bile olsalar, derlemelerimiz içine dâhil ettik.

İncelememizde verdiğimiz örnekler için mensûr metinlerin başlıklarındaki kelimelerin ilk harflerini toplayarak, kısaltmada bulduk. Manzûm metinleri ise hangi şâire âit olduklarını belirttikten sonra numaraladık. Böylece: OBD (Otur Bisel Dilleşelik), SA (Selâmün Aleyküm), N₁ (Nakıl 1), N₂ (Nakil 2), HODG (Hoca On Dört Gısmıdır), ZVT (Zabıt Varagası Taklidi), GYG (Gadın Yedi Gısmıdır), C (Cümleler), K (kelimeler) şeklinde kısaltılmıştır. Manzûm kısımda ise; FA. (Fil Ahmed), AO (Ahmed Onbaşı), DB (Deli Beşe),

(4) Mustafa Ertaş; **Tekerleğin Değmediği Yer**, Doğu Matbaası, Konya 1970.

MŞ (Muhtelif şiirler, E (Elifnâmeler), Y. (Yaşnâme) şeklinde bir kısaltmaya baş vurduk ve metinleri Başdere Köyleri ağzının seslerini veren bir alfabe ile verdik. Erimeye veyâ düşmeye yüz tutmuş ğ, ve g konsonantlarını ise, düşer gibi bir halde, satırdan aşağıda vererek gösterdik. İnceleme ve araştırmanın birinci kısmında vokaller ile vokal hadiselerini; ikinci kısımda derlediğimiz metinleri verdik. Üçüncü kısımda ise o bölgeye has olan kelimelerin küçük bir sözlüğünü ortaya koymaya çalıştık.

I. VOKALLER VE VOKAL HÂDİSELERİ

Vokal (ünlü) bakımından Başdere köyleri (Küçük Karapınar, Âdiller, Sarıveliler, Kızılca Kışla ve Turcalar) ağzı Türkçe'de bulunan normal vokalleri ihtivâ ettiği gibi kapalı e sesine de yer vermektedir. Ayrıca çeşitli sebeplerle ortaya çıkan uzun sesler de Başdere köyleri ağzında görülmektedir. Böylece bu ağızda normal olarak Türkçe'nin bünyesinde bulunan a, e, ı, i, o, ö, u, ü vokalleri ile çeşitli sebeplerle ortaya çıkan uzun vokaller \bar{a} , \bar{e} , \bar{i} , \bar{o} , $\bar{ö}$, \bar{u} , $\bar{ü}$ ünlüleri de görülmektedir. Bu ağızdan rastlanılan uzun vokaller; hece, vokal ve konsonant düşmesi neticesinde ortaya çıkmışlardır. Böylece, uzun vokalleri de dâhil edersek, Başdere köyleri ağzında; a, e, ı, i, o, ö, u, ü; \bar{a} , \bar{e} , \bar{i} , \bar{o} , $\bar{ö}$, \bar{u} , $\bar{ü}$ olmak üzere tam on yedi ünlünün bulunduğunu söylemek mümkündür.

1. VOKAL UYUMU

Başdere köyleri ağzında büyük (kalınlık - incelik) ve küçük (düzlük-yuvarlaklık) vokal uyumu çok açık bir şekilde görülmektedir. Bu ağız; arkaik kelimeler ile «dur-» ve «yoru-» fiillerinin çekimlerinde Eski Türkiye Türkçesi'nin bir devamı gibi görünmekle birlikte, Eski Türkiye Türkçesi'nde görülen yuvarlaklaşma temâyülünden uzaklaşmış ve bu hâdiseye hiç yer vermemiştir.

a. Büyük vokal uyumu : Bir kelimedeki bütün ünlülerin kalınlık-incelik bakımından uygunluk göstermesi yani kalınlık-incelik uyumu, Türkçe'nin her devrinde olduğu gibi, Başdere ağzında da kuvvetle hâkimdir. Bu durum sâdece Türkçe kelimelerde görülme-vip yabancı menşeli kelimeleri de te'siri altına almıştır. Ayrıca bugünkü yazı dilimizde uyum dışı kalan -ki ve -yor < yoru-r ekleri de bu ağızda uyuma dâhildirler. Hattâ -yor ekinin -yör şekline de tesâ-

düf ettiğimiz gibi, ayrıca bu ekin aslı olan yoru- fiilinin şimdiki zaman çekimi olarak kullanılması yanında «yörür» şekline de yer verildiğini görmekteyiz. Bundan başka «ki» bağlama edatının «k1» şekline de tesâdüf edilmektedir.

Türkçe kelimelerde: ağlarık <ağlar+i-ken, FA. 8/6, çıkmıyoru ku <çıkma+yoru-r ki SA. 471/29, gonusurdük OBD. 465/22, gurluymuş OBD. 465/25, nahıl <ne+hâl SA. 471/10, olmassa <olmaz+i-se MŞ. 1/7, ondakı FA. 5/11, patlarka <patla-r+i-ken SA. 468/20, varık <var-ı-r+i-ken SA. 470/6, yar uçun AO. 7/3, böğün <bu+gün C. 477/7, büsene <bu+sene DB. 1/7, deyör «diyor» MŞ. 5/4 geleyörü <gel-e+yoru-r C. 476/21, geleyörürüz <gel-e+yoru-r-uz C. 477/4, kösdenyörü <köste-n-e+yoru-r C. 476/21 öldüreyörüler <öldür-e+yoru-r-lar SA. 471/16.

Yabancı menşeli kelimelerde: acız <âciz SA 470/19, afat <âfet SA. 466/9, Ahmadı <Ahmed+i SA. 471/35, barabar <berâber SA. 469/2, barı <bâri OBD. 465/38, habar <haber OBD. 465/33, mahşarda <mahşerde FA. 4/8, mısalina <misâl-i-n-e AO. 4/11., muayanaya <muâyene-y-e SA. 470/20, Nuruyu <Nûrî-y-i SA. 466/20, posdanayı <postahâne-y-i FA. 5/3., say k1 <say ki DB. 1/3., birez <birâz SA. 470/21, dene <dâne SA. 469/32, esgellik <asker-lik SA. 467/21, geyri <gayrı SA. 467/1, hücum SA. 467/29, ille <illâ OBD. 465/34, mekineyidim SA. 468/9, zeten <zâten.

Ayrıca inceltici sesler tesiriyle uyum dışı kelimelere de rastlanmaktadır. Bu ağızda ç, ş ve y konsonantlarından başka bilhassa bazı kelimelerde bu vazifeyi üzerine «l» sesi almaktadır. Bu hal; **olen** arkadeş beni goma SA. 469/1 **Ale kallı sovuk** sular içeller AO. 3/6, Göş çekib aşdığım ah **kallı** dağlar FA. 6/15, Garip bülbül gül **dalinde** şakısın FA. 6/22, misâllerinde görülmektedir.

b. Küçük vokal uyumu : Diğer Türk lehçe ve şivelerinde kuvvetli bir şekilde görülmeyen ve Türkçe'de sağlam olmayan, ancak Batı Türkçesi'nin sonlarına doğru ortaya çıkan küçük vokal (düzlük-yuvarlaklık) uyumu Başdere köyleri ağzında kendisini kuvvetle hissettirmektedir.

Allahülüü SA. 468/35, buldumudu SA. 470/5, buruyu <bura-y-ı SA. 470/11, çıkmıyoruku <çıkma+yorur ki SA. 471/29, çünkü

OBD, 465/26, gülüşü gülüşü OBD. 465/25, Nuruyu SA. 466/20, onuñuçu SA. 469/37, ögsüzüdüğ <ögsüz+i-di-k SA. 467/11, ömür-üçün Y.51, öndüğün <öndeki+gün C, 476/20 urusunku SA. 469/10, misâllerinde görüldüğü gibi örneklerini çoğaltmak mümkündür.

2. VOKAL HADİSELERİ

A. Vokal (ünlü) değişmeleri

Başdere Köyleri ağzında vokal değişmeleri umûmiyetle bir sebebe bağlı olarak meydana gelmektedir. Bunlar sırası ile aşağıda verilmiştir.

a—e

Bu ses değişmesi, daha ziyâde inceltici seslerin tesîri ile ortaya çıkmaktadır. arkadeş <arka-daş SA. 469/1, 470/27, arkadeşi SA. 466/21, ale <ala AO. 3/6.

a—ı

Bu ses değişmesi «y» konsonantının daraltıcı bir ses olmasından ileri gelmektedir. paşıyıla <paşa-y-ıla SA. 467/23, paşıyla <pa-ra-y-ıla SA. 467/21, olsıydı <olsa+i-di SA. 467/11, masıyı <ma-sa-y-ı SA. 469/36, manzarıyı <manzara-y-ı Nı 472/13, ğaravanıyı <karavana-y-ı SA. 471/34, dağdıyız <dağda-y-ız SA. 471/19, arıyıyoruz <ara-y-a+yoru-r-uz C. 475/23.

a—o

Bu değişme daha ziyâde dudak konsonantları olan; b, p, v seslerinin te'sîri ile meydana gelmektedir. Bobam FA. 2/7, bobası C. 475/23, boban-ıla OBD. 465/32; şopaklı GYG./6; cevap Y./62.

a—ö

Metinlerimizde sâdece örzüleriiz. <arzularız C. 475/12, kelimesinde görölmektedir.

a—u

Daraltıcı bir ses olan «y» nin te'sîri ile meydana çıkmıştır. hocuyla <hoca-y-ıla SA. 466/14, kelimesinde görölmektedir.

e—e

Türkçe'de karışıklık arzeden bu hâl yabancı menşeli birkaç kelime de görülmektedir. Belki OBD. 465/30, şey OBD. 465/36.

e—ı

Bu değişiklik **şih** kelimesinde görülmektedir. **Şihîñ** yëenini asdıarmıydı. Yemen **şihu** da bu da mı var dedi. SA. 467/25.

e—i

Bu değişiklik Türkçe'de eskiden beri bir karışıklık göstermektedir. Bunun dışında «y» konsonantının daraltıcı tesiri ile de bir çok kelime de bu hâdiseye rastlıyoruz. isdiyivermişler SA. 466/25, elbisiyi SA. 469/29, cepiye mi SA. 467/27 gibi. Ayrıca cehindem kelimesinde de e—i değişikliği görülmektedir Cehindeme (<cehennem-e) gedecek C. 477/2.

e—ö

Erte kelimesinde görülen bu değişikliğin sebebi belli değildir. Kendisinden önce veya sonra gelen kelimelerin tesiri olduğu düşünülebilir. Metnimizde; Bi de **örtesi** gün basdı SA. 466/9 şeklinde geçmektedir.

e—ü

Başdere Köyleri ağzında düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi olan kelimelerden «öte» kelimesinde görülmektedir. ötüyüzünde <öte+ yüz-ü-n-de «arkasında» SA. 471/20. ötüyüzden C. 477/4 gibi.

ı—u

Başdere Köyleri ağzında; dudak konsonantları olan «b», «m» ve diş-dudak konsonantı olan «f» nin tesiri ile bazı kelimelerdeki «ı» ünlüsünün «u» olduğunu görmekteyiz. **Buçakladım** <(bıçakladım) dedim SA. 471/3, Sağın Sarı **muñar** <(bınar) sol yanın Yürek FA. 3/3, Gözünden işdigim **muñar** ağlasın FA. 6/32. Bu **fursandı** <(fırsatı) <furşatı şeyde gördüm C. 477/5, Bi **furtuna** bi tufan ne çadır gurabildik ne hayvannar görünür SA. 471/21.

i—ê

Türkçe'nin hemen her devrinde görülen bu vokal değişikliği Başdere Köyleri ağzında da görülmektedir. dediler SA. 467/17, demiş SA. 468/10, dèyi OBD. 465/35, èl <il Fa. 1/8, èletir <iletir SA. 468/16, èndik <indik SA. 470/25, èndimiydi SA. 468/9, gètmedik SA. 467/18 gèce SA. 466/17, bitiverdi OBD. 465/27, cevap veriñ OBD. 465/34.

Başdere Köyleri ağzında aslen Farsça olan «hiç» kelimesinde de bu ünlü değişmesi görülmektedir. **Heş** ğalmadı ağlaşmadık analar FA. 4/5, Canım **heş** tanımâcaklar SA. 471/2, Varı mısınız heç OBD 466/2.

i—ü

Metinlerimizde «zülfü» ve «zülüfge» kelimelerinde görülmektedir. Bu yuvarlaklaşma ve değişmenin bir dış-dudak konsonantı olan «f» nin tesiri ile ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Zel **Zülüfgede Zülfü** güzel zil yapardı E. 2/8.

o—a

Bu değişiklik, ikinci heceden itibâren Türkçe'de «o», «ö» sesine yer verilmemesinden ileri gelmektedir. Yabancı menşeli olan **otomobil** kelimesinde buna rastlanmaktadır. **Domafili** yağladım/İsgeleye bağladım N₂. 473/18.

o—u

Yabancı menşeli olan bilhassa batı dillerinden geçen ve ikinci heceden itibâren «o», «ö» ünlüsü bulundurmamasıdır. Metinlerimizde yabancı menşeli olan «doktor» ve «rapor» kelimelerinde bu değişiklik vardır. Buranın **tokduru** kim dedi SA. 470/19, **lapurdunu** aldı İzmir'e gedeceg oldu C. 476/37.

o—ü

«şüfer» kelimesinde tesâdüf etmekteyiz. Aslında normal olarak o—u değişikliği gerekirken ses uyumu neticesinde o—ü değişmesi olmuştur. Buradan bi cezalı Ali Beg Atineye kaçıp Venezelos'un **şüferi** olarak ğaldı N₂. 473/2.

o—e, ö—e

Metnimizde «çez-» kelimesinde tesâdüf ediyoruz. Yaram göyğün dügmelerim **çezmeyin** FA. 6/10. Gan olmasın çez öncegim belimden FA. 6/6.

Ayrıca «şoför» kelimesinde de ö—e değişikliği vardır. Venezelos'un **şüferi** olarak ğaldı N₂ 473/2.

u—ı

Başdere Köyleri ağzında u—ı değişikliğinin daha ziyâde bugün-

kü yazı dilimizin aksine ve yuvarlaklaşmanın aleyhine olarak ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu itibarla Başdere Köyleri ağzı Eski Türkiye Türkçesi'nin aksine bir düzleşme içinde görülmektedir. Anamır FA. 6/17, birağa «burağa» Y/100, çamır SA. 471/12, davıl E. 1/26, E. 2/7, David <Dâvûd E. 2/7, hamır E. 1/81, pambık FA. 6/34, savırdı SA. 468/20 tavık SA. 466/12, yağmırı C. 475/20, yavıklı FA. 1/8, yavıryı N₂. 473/32.

u—o

Başdere köyleri ağzında bu değişikliğe; duâ, yukarı gibi kelimelerde rastlanmaktadır. Alamadım ana boba **dovası** E. 1/32, Yokardan bizim sivari bi egildi SA. 469/16.

Bundan başka u—o değişikliği; **uğra-**, **uğraş-**, **şu**, **şuña**, **şura** gibi bugün yazı dilimizde ünlüsü «u» olan bu kelimeler Başdere Köyleri ağzında «o» olarak geçmektedir. Aslında bu durum Târihî Türkiye Türkçesi'nde «u» mu yoksa «o» mudur kati olarak belli değildir. İmlâ bakımından eski harflerimiz göz önüne alınırsa her iki şekilde de okumak mümkündür. Ayrıca yabancı menşeli olan «Yunus» kelimesi bu ağızda «Yonuz» olarak geçmektedir. Ben iki isgeleye **oğrarın** dedi N₂ 473/9 **oğraş** oku SA. 467/7, Sennik bennikle **oğraşan** kadın GYG. 7/3, **şo** duvar yahut yorak gadar SA. 468/4 şöyle **şo** ketirin başı SA. 471/19, Geyip salınmadım **şoña** yanarın AO. 7/4, Hayvanı **şora** duruduverdim SA. 469/3, **şoraya** bi savırdı SA. 468/20, Bize meder eder Hazreti **Yonuz** E. 1/10, **Yonannar** da önümüzde poyraz gibi uşdu N₂. 472/27.

u—ö, u—ü

Böğün, büsene gibi kelimelerde görünen bu değişmeyi incelik-kalınlık uyumu ortaya çıkarmıştır. Halan geleceğ-idi **böğün** OBD 465/34, **böğün** tırlatdık SA 466/12, **büsene** ıramazana havızlığı bitirecek SA. 466/15-16.

ü—i

Sebebi belli olmayan bu değişmeye «süvâri» kelimesinde rastlamaktayız. **sivariydigi** bell'oldu SA. 469/15, **Menar** bizim **sivari** de var-ıymış SA. 469/16.

B. Vokal (ünlü) uzaması

Başdere köyleri ağzında aslında uzun vokal yoktur. Bu ağızdaki uzun ünlüler; ğ, g, h, k, n, y seslerini taşıyan hecelerin konsonantla birlikte düşmesi veya bu konsonantların erimesi, yahut da düş-

mesi ile ortaya çıkmışlardır. Böylece Başdere köyleri ağzında uzun ünlü türemesinin bu hâdiselerden ileri geldiğini söylemek gerekmektedir.

«ğ» konsonantının bulunduğu kelimelerde uzun ünlü türemesi: Başdere Köyleri ağzında daha ziyâde «k» sesinden çıkan bir «ğ» ünsüzü bulunmaktadır. Bu konsonantın erimeye başlaması veyâ ortadan kalkması neticesinde, sesin bulunduğu yere göre kelimedeki; başta, ortada ve sonda olmak üzere vokal uzaması görülmektedir.

a) Uzun «ā» vokali

Kelime başında uzun ā

Metinlerimizde sâdece «akşam» kelimesinde görülmektedir. Musul'a āğşam geldik SA. 470/14.

Kelime ortasında uzun ā

Başdere köyleri ağzında kelime ortasında uzun «ā» sesine çok rastlanmaktadır. Bunun başlıca sebebi, yukarda da belirttiğimiz gibi, iki vokal arasında «k» ların sadâlîlaşarak «ğ» olmasından ve «ğ» konsonantının erimesi veya düşmesindedir.

Kürt şu darının ayābaşı <(ayak-1+baş-1) ğadar geldi mi bilmen SA. 470/37, Burda dān <dağ-ın) başına ev mi yapılı SA. 471/9-10, Soḥna Ğicāşlalı <(Kızılca+kışla-lı) çamır eylemeye su vermedi SA. 471/12, Gulān <(kulak-ı-n-ın) dibinde patlar SA. 469/9, okuyacāsan <(okuyacak+i-se-n) oku SA. 466/19, Mener o vāt <(vağıt) <vakit <(vakt) ordu sarılmışımı C. 476/36.

Kelime ortasında «ñ» ve «y» sesinin bulunduğu hecelerde de bu seslerin değişmesi veyâ düşmesi neticesinde uzun «ā» ünlüsünü görmektediriz.

Halān <(hala-ğ-ın) <(hala-n-ın) yanna vardıydık OBD. 465/22, Canım heş tanımācaklar <(tanıma-y-acak-lar) SA. 471/2, Asdır-mācāz <(astırma-y-acak-ız) SA. 469/35.

Kelime ortasında bulunan «h» konsonantının düşmesi neticesinde Başdere köyleri ağzına geçmiş yabancı menşeli kelimelerde de kelime ortasında uzun «ā» ünlüsüne rastlamaktayız.

Allān <(Allāh-ın) edecē var ya SA. 470/38, Ğabātın <(Kabahat-ın) kāmilen ırakı üzümünde olduğu ZVT. 474/25, Galbım uykuda gözlerim māmur <(mahmūr) E. 1/83. İsdıklal mākemesini durutdu Nı. 472/16-17 gibi.

Kelime sonunda uzun ā vokali

Kelime sonunda uzun «ā» vokali -ki>-ğî âitlik ekindeki «ğ» nin tesiri ile ayrıca isim çekim eklerinden yüklem ve yönelme hali ekleri ile teklik 3. şahıs iyelik ekinin sonu «k» ile biten bir kelimeye gelmesi ve «k»nin sadâhlaşması hâlinde rastlanmaktadır.

ovadâğ <(ovada-ki) SA. 467/35, ardındâğı <(ardında-ki) SA. 467/35, yokardâ <(yukarıda-ki) kürt gel-i yoru SA. 470/35, Ğatırannardâ <(Katranlarda-ki) ayâğ <(ayak-a) gak SA. 468/1, n'olmuş hayvannarın bacâ <(bacak-ı) SA. 471/23. aya <ayak-ı) yalın sırtı perişan bi çoban N₂. 474/8-9, Harmanın alt yorâğ <(yorak-ı) ğadar SA. 462/2.

Kelimenin son hecesinde bulunan «h» konsonantının son hece ile birlikte düşmesi neticesinde uzun «ā» ünlüsüne rastlamaktayız. Biri tâ <(daha) geri yatır biri tâ geri yatır SA. 468/15, Devrigün bi tâ ıraslamış C. 476/36, sonra tâ arkadâğ SA. 468/4.

b) Uzun «e» vokali

Başdere Köyleri ağzında çeşitli sebeplerden dolayı kelime başında, kelime ortasında ve kelime sonunda uzun «e» vokaline rastlamaktayız.

Kelime başında «ē»

Eyi kelimesinden gelen «ē» kelimesinde bu halle karşılaşırız. **Eyi** kelimesindeki «y» konsonantının erimesi veyâ düşmesi neticesinile «ē» sesinin hem kelime hem de vokal olarak ortaya çıktığını sandığımız bir durumdur. Kelimenin mânâ da değiştirerek «değil mi, gayrı» manâlarını aldığını söylemek mümkündür. Ayrıca bir hitâb vazîfesini yüklenmesi de «ē» sesine yol açmıştır denilebilir. O şeyde ē OBD.465/36, Beri yakada oturur ē OBD. 466/1, ē ben biri bekledim SA. 471/30-31.

Kelime ortasında «ē»

—**ecek** gelecek zaman ekinde sonra gelen ekin vokal olması ve bu yüzden bir k-g değişikliğinin ortaya çıkması, bunun sonunda da «g» nin erimesi veyâ kendisinden önceki vokalle birleşmesi neticesinde ortaya uzun «ē» vokali çıkarmaktadır. Bu hâle hem kelime ortasında hem de kelime sonunda rastlamaktayız.

Bunu çiğ yeseñizde **ölecēdiniz** <(öl-ecek + i-di-niz) SA. 471/16, Seni **yecēdik** ya dedim SA. 472/1, şindi şindi **ğedemēcēn** <(gite-

me-y-ecek-i-n) OBD. 465/27, Habar da gönderiverelim **gedecenizde** <(git-ecek-iniz-de) cevap verin OBD. 465/34, Ben de **getirecen** <(getir-ecek-i-n) hocam demiş SA. 467/3 Halan **gelecedi** bugün OBD. 465/34.

Ayrıca bazı kelime ve eklerin ortasında bulunan «g» konsonantı Başdere köyleri ağzında, iki vokal arasında erimekte veyâ düşmektedir. Bunun yanında kelime ortasındaki «y» konsonantının düşmesi veyâ erimesinden dolayı da uzun «ē» ünlüsü ortaya çıkmaktadır. Sonu «k» konsonantı ile biten kelimelere vokalle başlayan bir ek gelince yine uzun «ē» sesinin meydâna gelmesinc yol açan bir «k» sadâlılaşması sebebiyle «g» düşmesi veyâ erimesi görülmektedir.

Hasdana **del** <(degil) demiş SA. 466/18, Dün **del** <(degil) öndüğün C. 476/20, Hem **bicezi** <(bir-cegez-i) degeceg olusa sağlam çıkacânı aklına alma SA. 469/11, **Dirseni** <(dirsek-i-n-i) bi gödu SA. 470/32, Yimi beş ğıram **ekmële** <(ekmek+ile) Seni **yecedik** <(yi-y-ecek+i-di-k) ya dedim SA. 472/1, şindi şindi **gedemecen** <(giteme-y-ecek-i-n) OBD. 465/27, **Tüvemiz** <(tüfek-i-miz) olsa vuruduk belki DB. 1/2.

Başdere köyleri ağzında yabancı menşeli olan ve ortasında «h» ve «v» konsonantı bulunduran kelimelerde; bu seslerin düşmesi ile kelime ortasında uzun «ē» vokali meydâna gelmektedir. Otur **bisel** <(bir+sehel) dilleşelik OBD 465/21, Mim Menemen'de **Memet** martin yapardı E. 2/16. Te Tiflüz'de **Tefik** tüvekciymiş hala E. 2/3. Kelime sonunda «ē»

Başdere Köyleri ağzında «-ecek» gelecek zaman partisip ekinden sonra teklik 3. şahıs iyelik eki gelince; sonu «k» konsonantı ile biten kelimelere dativ ve akkuzativ ekleri geldiği zaman; bir de «-ki» âitlik eki lokativ ekinden sonra gelirse, kelime sonunda uzun «ē» ünlüsü meydâna gelmektedir.

Allan edecē <et-ecek-i) var ya SA. 470/38, Bi **eşşee** iki gişi bi **eşşee** <(eşek-e) iki gişi bindirdiler SA. 470/12, Adana'ya getdi Fransızdan **tüve** aldı SA. 469/29, Eñ **öñde** <(ön-de-ki) Ğatıranardā_{g1} SA. 470/38, Ordan ğeyri hayvanı dedi barmağımın **şeşinde_{g1}** <(şeş-i-n-de-ki) gücük depeye çek dedi SA. 468/33, Gezdği **yerde** <(yer-de-ki) ağıllığı onnara ağnatdı N₂. 472/23.

c) Uzun «ī» ve «İ̇» vokalleri

«-ñ» teklik 2. şahıs iyelik eki ile ilgi hâli ekinin beraber bulunması neticesinde «i» sesi uzamaktadır. Ayrıca «-dık», «-dik» partisip (sıfat-fiil) ekinden sonra teklik üçüncü şahıs iyelik eki gelince «k», «k» konsonantları sadâhlaşmakta ve sadâhlaşan bu seslerin düşmesi veyâ erimesi ile uzun «ĩ» ve uzun «i» vokalleri meydâna gelmektedir.

Buz mu dutdu **potinîğın** bağına MŞ. 8/21 **Çıkdîğ** (<(çık-dık-ı) yeri borda ğapı gibi aç-ı veri SA. 469/11, At **yetişdîği** <(yetiş-dik-i) gibi ğulucunuñ anına ka-k-ı yoru SA. 469/19, **Girdîğ** <(gir-dik-i) yer bellisiz olu SA 469/3.

d) Uzun «ō» ve «ö» vokalleri

Başdere Köyleri ağzında «sonra» ve «çok» kelimelerinde uzun «ō» vokali görülmektedir. «sonra» kelimesinde r-n ve n-ğ değişikliği olmuş, yukardaki misâllerde görüldüğü gibi «ğ» sesi erimiş veyâ düşmüştür.

Sona getmiş SA. 467/33, **sōğna** ikinci hat utaşır SA. 468/6, ölen **çōğolu** <(çok+olur) SA. 468/6.

Uzun ö vokali «önünü» ve «bu gece» kelimelerinde görülmektedir. Bunlardan önceki kelimedede benzer sesli hecelerden birinin düşmesi ile uzun «ō» ünlüsü türemiştir. İkinci kelimedede ise «g» düşmesi veyâ erimesi ile uzun «ō» vokali ortaya çıkmıştır.

Ora'taş edemez geyri ondan sonra **ōne** ğatarsın SA. 468/7, **ōnü** <(ön-ü-n-ü) göremessin SA. 471/31, **Bōgece** nöbet bekleyenler çıksın bāalım SA. 471/28.

e) Uzun «ū» vokali

Başdere Köyleri ağzında «g» düşmesi sonunda meydâna gelmektedir.

Köyde beş altığün gezdilermiydi ısıcakdan bozulmuş hasdalanmış SA. 466/6, **ūmünü** <(ümük-ü-n-ü) sıkdı mı **ūmünü** sıkdı SA. 470/30.

C. Vokal (ünlü) düşmesi

Başdere Köyleri ağzında kelime başında, kelime ortasında ve kelime sonunda vokal düşmesi görülmektedir. Kelime başında ve kelime sonunda birkaç kelimedede görülen bu hâdisede daha ziyâde kelime ortasındadır. Bunlardan kelime ortasında görülen vokal düşmesi vurgu yokluğundan ileri gelmektedir. Ayrıca kelime ortasında

görülen bazı vokal düşmesinde hece olarak, vokalin taşıdığı konsonantların da düştüğünü görmekteyiz.

Kelime başında: O **domafilimi** <(otomobil-i-m-i) yağlayamadım MŞ. 8/2. Üç yaşında ben **bicigi** <(emecek-i) veya (emcek-i) terketdim. Y. 3/10. Dē (işde) şindi burda SA. 467/5-6.

Kelime ortasında: Birer **oğlu** var-ıdı SA. 466/14, **Sikdirol burdan** der SA. 466/19, **birki** ğakar ğalgırız SA. N₂. 471/21, **Şu Zadenin yanna** filan OBD. 465/36, **üfrikcü** hoca HODG. 7/1. Burası **hasdane del** SA. 466/18, **Burda** bir ay **okumaycaksın** SA. 467/1, **oran** harekete geçdik N₂. 473/13, **Yimi** (yigirmi) beş ğıram **ekmele** SA. 470/19-20.

Kelime sonunda: Al ğana boyadılar sahra **çölleri** (çölleri-ni) FA. 4/1. evel (evvelâ) üç ayda varamaz a dedi SA. 470/23, Tabi (tabîi) varacak dedi biri SA. 470/22.

Ç. Vokal (ünlü) türemesi

Başdere köyleri ağzında kelime başında, kelime ortasında ve kelime sonunda, vokal türemesine rastlamaktayız. Bunlardan kelime başında ve kelime ortasında türeyen vokaller mutlaka yabancı menşeli kelimelerde görülmektedir.

Başta vokal türemesi: Türkçe olmayan «r» ve «l» konsonantları ile başlayan kelimelerde görülmüştür. Örneklerini aşağıya alıyoruz.

Erelisin <(Resül-ün) çocuğu da ollarda OBD. 466/1, **Duz ırakı** <(rakı) sinisine defnedilmiştir. ZVT. 474/22, **Büsene İramazana** <(Ramazan-a) havızlığı bitirecek SA. 466/14, **Bi tā ıraslamış** <(rastlamış) C. 476/36, **Bi sāt ilaf** <(lâf) edivermeli SA. 467/9, **Goşu ğadına ilaf ediveriken inek geçer taha iki ilafım** var-ıdı ya inek geçdi der GYG. 7/8. **İlahna** <(lahana) ğazasının Ğarnıyarık ğayresinden ZVT. 474/20, **iresberidim** <(rencber)-idim harmanda yabam AO. 7/1. Bak ne dēyör esen **örüzger** <(rûzgâr) MŞ. 5/4, Orda **örüzger** mi bekleyecek OBD. 465/32, Ali Beg **urumca** <(rumca) köpege bağırđı N₂. 473/3. **urusyanın** <(rusyanın) savaşına getmedik. SA. 467/18.

Sonda vokal türemesi: Hem Türkçe, hem yabancı menşeli kelimelerde bu durum görülmektedir.

Ben bura ev yapankana <(yapar+iken) SA. 471/8 Ğeyri

harb **ederkene** <(eder+iken) SA. 469/13. Öylene **ğadere** <(ka-dar) GYG. 7/5, **meñere** <(meger) devriye pulisleri bizi görmüşler SA. 470/38, **Meñere** yüzbaşı orda yatırılmış SA. 468/28, **Eñere** <(eger) yetmiş senede bozarsa yedi senede bozdum desin dedi N 1. 472/19. Onun bobası olsam **yahutkunu** <(yâhûd ki) öyle yapardım C. 476/23.

D. Derilme (Contraction)

Başdere Köyleri ağzında normal konuşmada derilme hâdisesine çok fazla rastlanmaktadır. Aşağıya aldığımız örnekler daha da çoğaltılabilir.

Alt'ay tebdilava verdiler SA. 470/23, **Ondan** geyri **alt'ay** <(altı+ay) verdiler SA. 470/23 **Ana'vrat** <(ana+avrat) gömayoru SA. 470/36, **Sivariydigi bell'oldu** <(belli+oldu) SA. 469/15, **Ey oğlum bend'acın** <(ben de+aç-ın) hayvannar **da'c** işde yemiş SA. 472/4, **Höyle'diverdi** <(höyle+ediverdi) SA. 472/5, **Tüven** yedi **gişis'olur** SA. 468/14, **İkis'ölü** bi diri SA. 470/18, **n'olmuş** hayvannarın bacâ SA. 471/23, **Ora'taş** <(ora+ateş) edemez gayrı SA. 468/6, **Onu'idam** <(onu+idam) etmiş SA. 467/22 **Yol'eline** alısın SA. 471/35.

M E T İ N L E R

OTUR BİSEL DİLLEŞELİK

Halan yanna vardıydık. Ne-y-ise biz gönüşürduk o da yanı başımıza oturdu cebinde meñer şey var-ıymış sonra ağşam otur-u yoruz, gülmey-e durdu. Ne gülen filan deyi şeyederke oraya goyverdi. Gayrı gurulüymüş mädem goyverdi. Başladı söylemeye biz orda gönüşdüğümüzü o da söyledi. Gülüşü. gülüşü...

Dağa gedecen bi ya şindi gedemecen. Çünkü harman meselesi bu. Hepisinden sıkıntı. Bit-i verdi hier yanı bit-i verdi. Dağda Şevket var. Gedersen gezmeye filan işde oraya ğadar varısın. Var bizim dağda adamımız var. Öküz möküz olsa yarın biter belki. Sürmesi zaten ğaldırmasınğa bakma. Galdırması bi günnük şey.

Orda örüzgar mı bekleyecek. Boban-ıla filan gezin gelin. Gene habar da gönderiverelim gedecenizde cevap verin. Canım gene insan Halan geleceg-idi bugün çocuk gelmedi deyi ille ebem ebem dey: ağlar. Gelmi-y verdi. Can sıklatı işde. Ben de canım sıkıldı.

Şeye de varımın gayrı şu Zadenin yanna filan. O şeyde e. G. G. cası katib mi? Demek şeyi o gullanır öle mi dükganı mukğanı. İyi.

Nasıl şöyle epiyiler mi barı acaba şindilik? Gendisi evelki beri ya-kada oturur e? Ara sıra dolaşır molaşır. Eresiliñ çocuğu da ollarda. Varı mısınız heç? Yerini bili misiniz? Hatıca da orda mı bilmen bahardan beri?

Konuşan : **Mustafa ASLAN**

Küçük Karapınar Köyünden

SELAMÜN ALEYKÜM, ALEYKÜM SELAM

— N'atdan Osman dayı?

— Bizim oğlannar dağda. Ha az bi şey bi tırıldırız anah seçi-verdiğim gün al bi afat basdı, bi de örtesi gün basdı. Harmanın dış tarafına yığarın içini bireyi tavsıdırın dışındāğını içine atar sabah geli bakarın göm gök gene gögerir. Eyce yaşardı mı? Beş altı gündür öyle boğuşurun. Bögün tırıldatdık ya kelle gömadı tavık. Ord'u-rāatınız eyi mi? mekdapdamın? Bizim de oğlannarın birer oğlu var-ıdı. Biri Antalya'da biri Gonya'da, Büsene İramazan'a havızlığı bitirecek. Hocuyla bi şeye biner-imiş de bu sürer-imiş. Köylere bi dolaşa getmişler. Köyde beş altıün gezdiler miydi ısıcakdan bozulmuş hasdalanmış. Ne-y-ise gece gelmiş Hoca evladım demiş burası hasdane del demiş. Gene mi yatdın demiş. Çık okuyacāsan. oku okumācāsan sikdirol burdan der. Ordan çeker İzmir'e varı. Nuru'yu buldumuydu beni başğa bir yere go ben Gonya'ya gêtmen demiş. Ne-y-ise ikisi barabar olular Belğama'ya varıllar. Belğama'da onun bi arkadeşi var-ımış. Anğara'da imtānda görmüş. Orda Belğama'da ben çocuğ okudurun demiş. Ordan almış onuñ yanna varmış. Onun yanına vardımıydı ona o teslim etmiş. Ayda kırk lira verecek. Ora gömuş gelmiş. Hoca da imtānı ğazanmış - ımış isdi-yî vermişler. Ordan ğakmış İzmir'e varmış. Orda birki gezelerken ne aran demişler. Bi pampıra bindirmiş Ğarşıyaka pampırına. Felen numuralı demiş ğuran ğursuna gêt orda hocaya söyle demiş. Ney-i-se varmış bi hoca var oturur. Nerelisin oğlum sen?

— Ğonyalıyım.

— Ne aran?

— Okuyacān.

— Ē nasıl yer aran?

— İşde bayâ ğuran ğursu ararın okumaya.

Ondan geyri oğlum demiş burda bir ay okumâcaksın. Emme demiş sen kaç yaşındasın? Şu gadar. Hocam ben havızlığı bitiresiye okuyacân demiş. Oğlum demiş. Ben ne getirecân hocam demiş. Oğlum demiş sen para da getirme ekmek de getirme, yatak da getirme yatak da bizden ekmek de bizden yalnız okuyacaksın demiş. Dê şindi burda. Dört bessenedir gânet etdi. Bunu mademki bitireceksin oğraş oku.

Heç olmasa size şindi bi sat ilaf edivermeli. Edemecân. Hayvannar semellenecek. Çocuğ ağızlanacak. Bu harman toplanacak. Benden başğa bi adam yok.

Yarın olsıydı doyasıya ilaf ediveridim. Ögsüz-üdüğ evel. Anam ehdiyarrağ-ıdı. Bi derbeder buluverdi. Hamadan vilâyetinde urusula harb etdik. Ordan da Bağdad'a getdik. Sonra Süleymâniya'ya getdik. Orda urusula harbêtdik. Ordan hafif yaralıydım ben. Musul hasdânesinden alt'ay tebdilhava verdiler. Onu gayrı dört sene mekdup gelmedi mekdup almadık. Benim erim öldü malımı bel-i verin demiş. Geldiydim böyle böyle dedi dediler. Galdırdım sal-ı verdim.

Urusya'nın savaşına getmedik. Urus hayvannarı var. İngilizin esgelligine dayanan hind arapları. Goca sırik gibi Pelidin çotulu gadar var. Başlarında yeşil sarık Esgeri elbise de gevmezler. Öyle harb edeller. Araplara İngiliz parıyla esgellik yapdırır.

Şam'da paşanın biri Yemen Şihinin yegeni varımış. Onu idam etmiş. Enver Paşıyla baraballar-ımış. Bozgunnuğ çıkaracağız deyî. herifi asmışlar. Şihin yegenini asdılarımıydı. Yemen Şihi da bu da mı var dedi. İngilizin cepesinde zaten arabın ordusu var-ıdı. Halil Paşa galdırdı İngilizi goyvêrdi.

Cepiye mi ataş edeceksin arap köylerine mi? Ordunun yarısı galmadı. Gayrı bura terk-i silah olduk. geldik bi sene galdık.

Sonra Gonya'ya aldılar. Orda Yonan'a bi hücum etdirdiler. Bi hücum etdik yonanın isdikamını aldık. Gene burda köylerde garılar arkasına bulğur un eltdi-geldi Garaman'a. Eşşek gönü birer tek çarık. Bizim garı derbederidi biz o zaman fakır-ıdık ille sırt isderiz. N'atdasın garı sōna getmiş burda bi amir var-ımış. O bi çorab-ıla bi eşşek gönü çarık vermiş.

Şindiki ovadā_g iki tekellekli arabalar var öküzlerin ardında_{sı} ya onnar çekerdi erzā_g cepaneyi. Araba nerde Sōna uzatmayalık. Tanazdepe'nin solunda idik biz. En önde Gatırrannardā_g gât belen

ötüyüzünde. Ğ atırrannardāğ1 ayāğ gak. marş dedimiydi o bi ğalğır harmanın alt yorāğ ğadar varıka onu ğurşun dutarka yere yat ğumandası verir. Onu ğurşun dut-a durdumuydu arkadāğ taha sonra tā arkadāğ derken öndēğ ğat burdan şo duvar yahut yorak ğadar ğaldımıydı isdikam süngüler tüven ucunda dakılı. Birinci hatdan ölen çöğolu. Sōğna ikinci hat utaşır. Ora'taş edemez ğayrı ondan sonra öne ğatarsın davar sürer gibi süreriz.

Ovanın yüzü mermi çakılı. İsdikamın önüne mermi endimiydi isdikam sana doğru hōyle bi sık-ı yoru toprak. Ben mekine-y-idim nöbetci hayvanı zapdedememiş. Ben de ğüşlüyün birez Osman demiş ğumandan şeridi üçüncü nümüreye teslim etsin hayvanı teslim alsın demiş. Uzunkös yuvallanarak yuvallanarak vardım ho biladanar ğadar vardım. Hayvanı teslim aldım. Nöbetciye dedim sen get yedi nümüreye tüven de yedi ğişis'olur. Biri o duvarın yanna yatır biri de bura yatır, biri ta geri yatır biri ta geri yatır. Cepana sandıĝını yedi alır altıya eletir. Altı alır beşin yanna gelike yere yatır beş alır dörde götürür. Dörd alır üçe götürür üç alır ikiye götürüke tüven yanna gelir Ordan boşalır geri gelir. Vardım bom bom bomm... bizim topcu var-ıdı ataş ederdi merminin biri ğeldi tekerin anına girdi. Patlarka barabar topı aldı şoraya bi savırdı. On iki ğişiden atıl ğişi ğaldı. Altı ğişi topu çevirdiler. O etler ğakar ğakar onnara zap zap vuru. Altı ğişi topu çevirdiler gene ataşa başladılar.

O sıraya ğadar önüme melminin biri bi endi bi patladı hayvanın ğulaĝını al-dı var-dı getdi. Galdırdım sal-ı verdim. Mermi patlarka hayvan yatır ses kesil-i verike ğakar. Mermi patlarka yatır emme yatsa ne yapacak ğulaĝı al-dı getdi. Bi melmi taha derke götünden de bi okğacak et al-dı getdi Ön tarafı hōyle süpürdü ho duvar gibi dineldi. Meñere yüzbaşı orda yatır-ımış. Osman hayvanı ne ğoy-verdin oğlum dedi. Efendim ğulaĝı da ğalmadı götü de galmadı dedim. O sıraya ğadar melmi önümüze bi endi. Ben de yüzbaşı da tozun içine ğarış-ı verdik. Nasılsın yüzbaşım dedim. Eyyiin sen de bi şey var mı dedi baña. Ben yok dedim. Ondan ğeyri hayvanı dedi barmaĝımın şeşindēğ1 gücük depeye çek dedi. Görümün. Görürün. Gördüğüm mü var. Meñer orda sarĝı meheli var-ımış. Yaralılar orda sarılır-ımış. Allahülüyü okuyarak ged-i yorurun. Beni gördü ğeyri melminin biri sāğma düşer. Ben hemen gederin. Birini sāğma düşürü birini soluma düşürü. Ged-ib oturudum bi bacak var orda hoplu-y-ub oturu. Bu bacak ne hoplar deve egil-i verdim-idi

olen arkadaşı beni goma dedi. Gendi orda yatır. Olen arkadaş sen benim halımı görmümü-yorun. Hep barabar ölelim müslüman dege miyiz arkadaş dedi. Hayvanı şora durud-u verdim elimi şöyle uzad-ı verdim-idi hayvanın üsdüne çık-ı verdi. Yapışmadım hayvanın üsdüne çık-ı verdi. Bacāg yok adamı al-ı yorurun yerden. Höyle elimi uzad-ı verdim hayvanın üstüne çıkarıyım deyi. Elim vardı mı bilmen Allah taaladan. Eyi dut demire dedim. Çekdim hayvanı.

Uzatmayalık sindi çok. Topun sesinden selān sesi duyulmazk-ı. Urusunku olusa gulān dibinde patlar. Ordan atdımıydı yanına geldimiydi tak-ada düşer gene. Hem bicezi deg-eceg olusa sağlam çıkacānı aklına alma. Çıkdıgı yeri borda gapı gibi aç-ı veri. Girdiğ yer bellisiz olu çıkdıg yeri borda gapı aç-ı veri.

Gayrı harb ederkene aşadan Çukurbağ gibi yerden garınca gibi gayrı-y-ıp geli. Gögağas gadar geldi davara benzer. Sağa beri gelerek sivariydigi bell'oldu. Geldi şöyle sağ tarafımıza doğru dolanmaya durdu. Mener bizim sivari de var-ımuş. Yokardan bizim sivari bi egildi. Ta şöyle yeleye yatmış elinde öğendire gibi bi teynek gibi bi şey ucunda süngü. Atın üsdünde. At yetişdiği gibi guluncunun anına kak-ı yoru. Geriden bizim sivari önden de onnar geldi bi garışdılar Garışırka baraber onnar dönüverdiler. Gayrı hayvan-ıla yet-e bildiğini vurdu mu düşür-ü yoru. O elindegi öğendire gibi şeyi ta şöyle yatır hayvanın üsdüne hayvana yetişirke süngü degecēgni akli keserke yanaşdır-ı yoru. Yanaşdırdıg düşü yoru. Bozuldumuydu bizimkine gendininkine duşman ataş eder. Bizimkine gendininkine *bindir-i veri*.

Yemen o yemen Acamısdan'dan geri gelike o Ali İhsan ingilizden kaçıp da. Ali İhsan gelmese ne tüvek veren var-ıdı ne elbise veren var-ıdı. Alihsan gel-i verdi itdiba Antalya'ya getdi. İtalya'dan elbisiyi aldı. Adana'ya getdi Fransızdan tüve aldı. Urusya'ya getdi para pul öte beri getirdi. Ondan geyri getdi bi de İzmir'i gez-di geldi. Ondan sonra orduyu düzdü de çıkar-ı verdiydi.

Ğara Kâzım Paşa Erzulüm'da orduyu bozmadıydı. Beş dene fırğa yolladı Tanazdepe'ye herifi İzmir'de as-a durdular. İzmir ahalisi olmasa asacaklar-ıdı. Garabekir Paşı'yı. Esger bütün esgeller gapan şeyi çeken hükümete dayandı. Asdırmācāz deyi. Masa gavğası. Yonan çık-ı verike masıyı elinden alacak. Benim seniñ-ile masa gavğam yok dedi. Onun-uçu ederseniz benim masa gavğam yok.

Ben masa isdemē-yorun dēdi. Akıllı adam canım. Onun cepesi Erzulum'da bizim cepe Acamısdan'da. Bağdat'dan on sekiz gün yürür de Acamısdan'a öyle varırsın. Sonna o acamısdan'dan arap bozgunu çekilike ordu getdiği yolda ne davar gömuş, ne et gömuş. On sekiz gün ekmek yüzü görmedik. Biğün iki diken buldum-udu gevdim ağzıma bat-a yoru. Ümūğüme var-ıka batı bat-ı veri. Çıkar-ı veririn. Biğün bi davar derisi buldum. Ütdüm daşda dögdüm yeyemedim. Yakdım yanığını yeyemedim.

Biğün höyle gayfe gadar var a, bi çevlim var. Nasılız bilimin höyle göltuğumuza gireriz biribirimizin. Su dökesim geldimiydi hemmen buruyu dıkarın. Su dökesin geldiğinde buruyu patazlarsın, patazlamasañ akı veri. Et yok bi kemik.

Ordan hasdanadan bi eşşee iki gişi bi eşşee iki gişi bindirdiler. Musul'a āğşam geldik. Āğşam birer sahin yarma pilavı, birer sahin da et, pancar dogramışlar. Pancarın pürünü höyle höyle. Ondan sonna onar da cıgara verdiler. Āğşam bi yedik mi. Sen ölüsün benim habarım yok. Ben ölürün senin habarın yok. Herkez gendi canından acız. Gapıdan çorbacı girdi. İkis'ölü biri diri. Hemen bi zertabip geldi. Buranın tokduru kim dedi. Bu adamlara dedi. Yimi beş gıram ekmele yüz gıram doğrācādı dedi. Bağırsaklar çürümüş. Muayanaya vardık. Tepdil havalık verdiler üç ay. Yahu dēdi birisi eve varacak mı varmadan geri dönecek mi dedi. Tabi varacak dedi biri. Evel üç ayda eve varamaz a dedi. Ondan geyri alt'ay tebdilava verdiler. Herkez açkı. Animallah bu aşlık var mı?

Höyle biribirimizin göluna yapışdık da bakla tallasına endik. Öteden iki kürt çıkdı. Ellerinde şöyle birer saplık, ucu da böyle tokmak. Birisi üsdümüze geldi getdi. Gelike barabar benim arkadeş beni saldı da gıvrı-y-ı verdi. Yanı gēdecek, gıvrak gēdecek. Bi düşdü Düşerke barabar benim arkadeşin üsdüne çök-ü verdi Ümünü sıkdı mı ümūğünü sıkdı. Boğacak. Benim arkadeşin gözlerinden ğan çık-a durdu. Küro küro dedim. Acız yahu aşlıktan geldik buraya Baña höyle dırseni bi gödu. Düşdüm. Bakdım benim arkadeş öl-ü yoru. Salmayacak da. Höyle bi kın buçağım var-ıdı. Çok cesur-udum ben evel Kürdün göluna bi çakdım. Çakarka ğan püsgür-ü verdi mi. Lü lü dedi. Benim arkadeş orda kösülü. Yokardā kürt gel-i yoru. Çommā ğaldırdı ana'vrat göma-yoru. Öldürecekler gayrı canım. Kürt şu darının aya başı gadar geldi mi bilmen. Şurdan iki pulis çık-a gödu. Allāñ edecē var ya. Meñere devriye pulisler bizi görmüşler bu has-

dalar nere gider dêyi ardımıza düşmüşler. Onnar gelmese bi ço-
mağda öldürecekler canım hêş tanımâcaklar ayı gibi bi ço-
mağda öldürecekler. Ne oluyo dêdi. Ne bu ğan dêdi. Buçakladım dëdim.
Neden dêdi. Bak hunuñ halına dëdim. Bağdıydı donunuñ añı bat-
ğın. Gözlerinde ğan domurmuş. Boğ-a durdu dëdim. Boğ-a durdu.
Siz dêdi elli esgeri geşdi öldürdünüz keranacılar dêdi. Onnarı bağ-
ladı. Oraya tütün basdı yağlığa bağladılar.

Ğ orkağ adam her yërde ğorkağ. Ben bura ev yaparķana bütün
bu boğazıñ adamı buraya ev mi yapılı sen nasıl adamsıñ? Burda
dāñ başına ev mi yapılı. Burda nahıl yatılır ğakılır dëdiler. Allah
var dëdim. Allah'dan başğa kimse sâbolamaz. Şindi herkez baña ye-
rini. Suda burdan dut-duk ğëldik. Sonña Ğıcâşla'lı çamır eylemeye
su vërmedi. Hindi onnar benim su-y-ula su sulallar.

Pulis ğarağolunda pulis a yavrım dêdi. Bunu çig yêseñizde öle-
cëdiñiz, zaten biz varmasak sizi öldürecekler-idi. dêdi. Aşlığdan es-
ger baklaya var-a yoru hepsini öldür-e yörüler dêdi. Onnarı orda bi
yê var-ıymış ğatdılar. Bize birer tayın vërdiler.

Bi dağdıyız. Şöyle şo ketiriñ başı beri yüzünde biz yatırız ötü
yüzünde urus yatır. Urus arķamızdan ğëldi biz beleñi aşdıķ o da be-
leñe çıķdı. Bi furtuna bi tufan ne çadır ğur-a bildik ne hayvannar
ğörünür. Nöbet beklerke biribirin ğöremez. Birki ğaķar ğalğırız şa-
fağ atdı. Hayvannar ne semer ğomuş yëmedik, ne ğuyruk ğomuş, bi
tüvëñ on dene hayvanı var, n'olmuş hayvannarıñ bacā sabah çek-e
durduk. Bacaklar doñmuş bükülmez. Ondan soñna semer de yok.
Hemen batdāneleri atdıĵ bellerine onnarıñ. Ğocacıĵ demir demil-
leri üsdüne ğayrı sicim-ile yükletdik çekdik. Ferisge gibi vardık
Bölük dur dêdi yüzbaşı. Ğayrı arķamızdā sivari ğaldı. Dışarı çık es-
ger dışarıya hizeye gel. Bōgece nöbet bekleyenner çıksın bāalım.
Tufandan ğafañ çıķmı-yoruķu. Sen ğaçı beklediñ ombaşı ē ben biri
bekledim, esger ne acıĵır, ne susurar ne yorulur, ne ğorkar. Esgellik
böyledir ha. Ğayrı yağ-ı boturu furtına vız eder. Őñü ğöremesiñ on
ğünnük ac olsañ ğaravanıyı ğaravanaya ğatarsıñ, dök-ü vër-i yol'eli-
ñe alısıñ. Silâh başı çalın-ı-vêri isderseñ oñ günden ac ol ğaravanıyı
dök-ü vëri yol'eliñe alısıñ. Ğayrı ben nöbede Ahmad'ı ğaldırdım.
Gel ahmat baķıyın. Hayvannar semeri nêye yëdi Ahmat. Dört tey-
nek vuruñ bahālım. Bizim ombaşı dêdi ki Osmanı ğaldırdım dêdi.
Osman hayvannar semeri nêye yëdi dêdi. Efier efendim ataş yaķıp

da seni yecedik ya dedim. Ya seni yecedik ya birimizi yecedik dedim. Ülen oğlum insan yeni mi? Köpek de yeni, insan da yeni. Gaş gündür ekmek verin dedim. Gaş gündür tayın verdin, gaş gündür garavana verin dedim. Ey'oglum ben d'acın, hayvannar d'ac iş de yemiş. Höyle'd-i verdi. Hadi gusura bakman.

Anlatan : **Osman KORKMAZ (83)**
Ortaköy (Gızılcağışla)'dan

NAKIL

— 1 —

Bi zaman Gonya'ya Ali İhsan Paşa geldiğinde ben orda bulundum. İngilizler Amerikalılar gaz fıçısı içinde yarım milyon lira verdiler. Buraya getirdiler Ali İhsan Paşı'yu. Ben şahsî gördüm. Başından geçen manzariyi anlattı. Şimdi ordan getdi Afyon cepesini keşvetdi. Esgeriye tevğifanesini Gonya'da keşvetdi. Kemal Paşa ya dedi. Hem bayağı Musdafa dedi. Bi bobayigit yigirmi senede meydana gelir, ölen dirilmez, bu cepiyi ele alacak bu kaçaklar dedi. İsdıklal mākemesini durutdu. Ğapatdı. Ondan soñna da Afyon cepesine geldi. İngiliz cepe ğumandanı Afyon cepesini keşvetdi. «Enere yetmiş senede bozarsa yedi senede bozdum desin» dedi. Tekrar Ali İhsan Paşa kisveti değışdirerek çoban ğılığında bi merkebe yoğurt yükledip yoğurt satmak mağsadiyla yonanın olduğı yelleri gezdi Gelike kömür yükletdi. Aynı cepeleri gene gezdi. Ondan soñna geldi. Bütün paşalara çağırđı. Gezdđi yerdēğ ağıllığı onnara ağınatdı Ğara Kâzım Paşa ya sen şu cepeden gireceksin diğer paşaların da her birine bir cepe gösderdi. Felan ayın felan günün felan sātında bütün harekete geçecēz deyi ğarer verdik Allah Allah dedik biz de bu harekete geçdik. Yonannar da önümüzde poyraz gibi uşdu Cepiyi yedi sātda bozduk. Yonanı ğırk sekiz sātda denize dökduk.

Konuşan : **Yusuf DİRİCAN**
Sarıveliler Köyü'nden

NAKIL

— 2 —

Burda yonanda ğaçıp Ğavır imam Venezelosa Afyon'un bi güzel dünya gözeli gibi bi ğızını verdi. Venezelos aldı Atine'ye ğaşdı. Atine'

de aldı, yêdi sene üç çocuk yaptılar. Burdan bi cezalı Ali Beg Atineye kaçıp Venezelos'ın şüferi olarak ğaldı. Hanımı seyâtda gezmeye gêderke yola bi köpek yatdı. Ali Beg urumca köpeĝe baĝırdı. Köpek ĝakmadı. Dayanamadı köpeĝe Türkçe oşt dêdi ĝakdı. Ondan soñra da Venezelos'un ĝarısı Nezik, Ali Beg sen türksün? dêdi. Evet ben cezalıydım ĝaşdım. Ben türkün. Pekêyi Ali Beg her masarıflar ben de beni Türküye'ye atabiliñ mi? Ben ataman Emme atdırırın. Yalñız beni Türküye'de afvetdirebili miñ? Yaparın dêyi söz vêrdi. Gêtdi ĝayıkcıyı buldu Ben iki isgeleye oĝrarın dêdi, olmadı gêttdi. Başĝa bi ĝayıkcı taha buldu. O ĝayıkcı da ben burda cezalıyın hêç beni Türküye'de yaşad-a biliseñ ben de sizi hêç bi isgeleye gösdermeden İzmir'e yahut da İstanbul'a çıkarabilirin dêdi.

Oran herekete gêşdik. Ğadınñ üç de çocuĝu var. Şindi ĝadın düşündü. Ben buraya yêdi seneden beri gavır dölü mü ĝazanmaya geldim-idi. Ben Türküye'ye bunnarı götürmem yaĝışmaz dêdi Üş yavıryı deñize atdı. Gêtdikce evkara ĝaldı. Hemen aldı şarĝı söylemeye başladı.

Domafili yaĝladım
İsgeleye baĝladım
Atine'ye gêderken
Hüñgür hüñgür aĝladım

Atine'niñ hammamı
Yandan çıkar dumanı
Kimselere sözüm yok
Asın Ğavır imamı

Gêdiñ bulutlar gêdiñ
Ğırala selam êdiñ
Üş çocuĝu sorarsa
Deñizi tarif êdiñ

Atine hammam oldu
Halımız yaman oldu
Üş yavıryı sorarsañ
Balıklara ĝurban oldu

Şindi de İzmir'e çıĝdı. İzmir'e çıkınca mafazalar ĝaraĝol altına aldılar. ĝayıĝı Ğadiyi çağırın dêdi o ĝadın Nezik. Gêldi bu ĝayıĝı bizi teslim aldı. Yalñız bi dêyecem var-ısa paşam ben bu ĝayıĝı

getirdim bu adamın affı gayıkcının Türkiye'de yaşaması. Pekeyi dedi Paşa da.

Şindi Ali Begi, Nezigi, Gayıkcıyı Aᅡgara'ya götürdüler. Neᅡadar mepusu var-ısa gel seni evlendiriyin dedi Nezige. Ben bunun birisini de alman dedi. Şindi gel Ali Beg ile evlendiriyin dedi. Ali Beg benim ġardaşım ben onu alman dedi. Ya sen kimi alın dediler. Benim Afyon'un felan köyünde bi nişannım var dedi. Alısa ben onu alrın dedi. Derhal adam çıkardılar. O çobanı getirdiler. Çoban-ı mış. Ayâ yalın sırtı perişan bi çoban. Çoban geldi. Alrın dedi. Şindi de bi düġün ġurdular. Hemen dünü yaptılar. Köyüne götür-dü getdi Ombeş ġün gelin güyeġi durdular. Sonra nezik öldü.

Anlatan : **Yusuf DİRİCAN**

Sarıveliler Köyü'nden

HOCA ON DÖRT ġISIMDIR

Yalançı hoca, dilençi hoca, dolandırıcı hoca, üfrükcü (cinci) hoca, yer doymaz hoca, aġlar gözlü hoca, utanmaz yüzlü hoca, tükenmez sözlü hoca, güler yüzlü hoca, hazırcevap hoca, micazçı hoca, salak hoca, killi hoca, huvar da hoca.

ZABIT VARAGASI TAKLİDİ

Fasülye vilayetinin Patetis sancaġına tabi İlahne ġazasının ġarınarık ġaryesinden meşhur Hacı Şalġa Efendi. Tas kebabının sol böġründe taze bezelye ġapısının önünde çavdar ekmeġiyle duz ırakı sinisine defn edilmiştir. Orada nokda beklemekte olan Fasülye piyazı tarafından derdes edilerek Badılcan merkezine gönderilmiştir. ġabâtın kâmilin ırakı üzümünde olduğundan mergum ġatile ombeş sene verilmiştir.

Ceza reyisi

Pir mühdüsü Şamboba Datlısı

Nakil : **Hüseyin ERTAŞ**

K. Karapınar Köyü'nden

GADIN YEDİ GİSİMDİR

Ev avradı: Eviniñ işiyle meşgul hêş bi şeye garişmaz.

Er avradı: Eriniñ emri ile iş yapar.

Özgedert: Sennik bennikle oğraşan gadın.

Zallañzort: İsbirteyi lambanın yanna goymayan gadın zallañzortdur.

Köpêürküden : Yatır yatır öylene gadere. Gün doğdumu köpek gapıya gelir gadın da içerden saşları garişik gözü cibilli yani çapaklı köpek bunu görünce gorkar gaçar.

Diñelen: İnegi sürmüş gétikden soñra, sabahdan ağışama gadar goñşu gadına ilaf ediver-iken inek gêçer taha iki ilafım var-ıdı ya inek geşdi der.

Golañsürüyen: Öñcek var-ıdı, elleriñ malları beleñi aşmış guşak guşanarak malları çobana utaşdırır.

Gadın, köroğlu, küldöken, çorbacı, zenne, egsigetek, eşim, hanım, avrat, ğarı.

CÜMLELER

Isıcakdan adam ölmez, gişizâdeden zarar gelmez. Gork sovuğ-ula soysuzdan

Oñmadık yılıñ yağmırı harman vakdı yağar.

Gündüz üyüsem gündüz de üyüyemedim.

Çoluğun çocuğun başında.

İnsaniñ tam beynine vur-a yoru...

Benimkini hoca govalamış arıyı-yoruruz yok. Ona hurda bakdım.

Heralda burda doğdu. Maşallah gelmiyverdiñ hoyunū.

Gétmemiysin hêç, ülen dur kepezeliğniñ lüzümü yok. Gördük-müydük.

Dört yük desde yıkdı altından öl al-ı verdi.

Sañkında Topal Yusuf gibi almaycaklar mı?

Belki eceleye gelmişdir bu seherde. Natdıyın diñlê-y-e yörürün.

Dede ihi hu evi yaptı. Hu yakada gördüm.

O zamanıñ ırzağatı.

O denize bakıb-oturu bi zavrak var.
 Zavrakdâğı boducu görmemin?
 Köylüyü ölü say-a yörür.
 Tülbenin önünde.
 Taha hoşacak bi şey yoğ.
 Huna sor benim öküzü hu ğadar.
 Ora dolansın demiş.
 Neren gelin?

Yarın dört gün sonra elden bi çocuğ arı-y-a dururun.
 Ganından alıllar da kelezidiller mi?
 Alüf tasam o mu? Mezbur ölüsünü'sdüme atacak pertlek.
 Şehir yerinde o yoğ ölüya. Şindi hepimiz onu örzüleriz.
 Öterek get, cınna veriyin, bi dıkıcığını veriyin.
 Dinlendiñ mi yonusa hıllı mı yorduk?
 Hıllı mı hırsız mı?
 Bozulmuş bağa deşdivan.

O zamat bir iki kere girdi çıkdıydı der.
 Anası sabah beri burda öndü öndü var-dı getdi.
 Hülasa geriden geriye habarınızi al-a yoruruz.
 Dün del öndüğün. Uçcalık. şordan gel-i yoruz.
 Bazı ova malı hayvan da gel-e yörü yörü-y-e meyörü, dakılıp
 gal-ı yoru, kösden-e yörü.

Onun bobası olsam yahutkunu öyle yapardım.
 Ne yana gedersiniz hindi?
 İş onsun Ahmat.
 Ağızladın yolcuları ğayrı.
 Soñra bi köşe taha saldı der.
 Suyu beriye çevir-i verdi, çavdır-ı verdi.
 Ğarı da heşdin-i vermiş.

Desdeler tallada duruyoru. Taha bi seçim var, hemen genişi-yoru
 Mener o vât ordu sarılmışımış, yivekden geçer hayvan. Lapur-
 dunu aldı İzmir'e ged-ecēğ oldu.

Birez bi şeyler var-ıdı ener bulabilisem getiriyin.
 Sana ben geliş dur dedim idi. Ne deyi durmadın a ğardahım.
 Yan'alt'aylık filan bi yüklü ğadın olsa bırağır.
 Devriğün bi tā ıraslamış.
 Saleb içip durur-umuş.

Pek ağard-ı verme.
 Cehindeme gedecek.
 Sen gaviyi açarsan biriginti çoğ olu.
 Eyne deresine ötüyüzden gel-e yürürüz.
 Bu fursandı şeyde gördüm.
 Öküzü de değışige vermiş.
 Ana böğün hocaya danışdım-ıdı demiş.
 Adamın biri gurramparıyımış.

KELİMELEK

lafazan	fırtla-
talla	böget
yağlık	böge-
cırık	egrik
sumsuk; sümsek	künne-
andaç	ğıllan-
merate : meresger	kömbe
āgman	ğalğı-
emindir-	ğınk
çeşle- : şeşle-	ğındır-
emniyet	zavrak
matıfla-	daraba
doşan	ıccık : gımıcık : bidıkı : dı-
doşanı-	kım : bigımık : bigımıcık
zeklen-	esgikgi
dumağı	pavlıka
yeynicek	ğarafilledim
inne vurun-	şalak
eveli gün	meravcı
ğatliyen	gedebet
pataatsız	köste-
siy-	kösten-
şindi	köstek kes-
ihi : ihinek	köstek
göcen	çelki

göynük	gölle
göyün- : göynü-	guzluk
ğurada	demşek
ğunna-	vidalı
yönetce	külük

Fil Ahmed'e âid olan şiirler :

— 1 —

Selavadın deresinde
Goş yigitlik sırasında
Melhemi yok yaresinde
Gelen geçen yolcu bakar
Melhemi yok yaresinde

Gızıl ganım ağıdı benim
Datlı canım çıktı benim
Yavıklı galan el gızı
Elim günüm yok mu benim

Yünsek dağdan bir geyicek meledi
Ne anasın ne gardaşın diledi
Cenezem meydanda galdı
Elim günüm yok mu benim

Nâkil : **Yusuf DİRİCAN**
Sarıveliler Köyünden

— 2 —

Su tasın elinde emmimin gızı
Al ganın içinde gandırıldı bizi
Ah garip pederimin gan ağlar gözü
İstifar etdirir ağlar pederim

Su tası nelinde emmimin Leyla
Gabahâtım yok tecellim böyle
Ak sakallı bobam halına ağla
İstifar etdirir ağlar pederim

Nâkil : **Yusuf DİRİCAN**
Sarıveliler Köyünden

— 3 —

Ah vatan yolları ne ğadar ırak
 İçerim doludur ğam-ıla marak
 Sağın Sarı Muñar sol yanın Yürek
 Başın Erenner mi Boyalı Dağı

Nâkil : **Ali DOĞRUL**

Küçük Karapınar Köyünden

— 4 —

Al kıana boyadılar sahra çölleri
 Ararmın bu sıra yanan cannarı
 Hamidin yêtîşdirdiği geş fidannarı
 Dipden işlediler çürümez ğayrı

Heş ğalmadı ağlaşmadık analar
 İçeri ğoynunda ğalan sunalar

.....
 Mahşarda şafât umarız ğayrı

Nâkil : **Yusuf DİRİCAN**

Sariveliler Köyünden

— 5 —

Uyan hey Osmannım uykuğan uyan
 Göz dikmiş toprağa bulgar ı yonan
 Posdanayı dersanayı alırım dëyen
 Bu benim şanıımı duyan ağlasın
 Duşmanın gözünü Allah bağlasın

Toprak vërdim kafilleri toķëtdim
 Azgın olan zabitleri defëtdim
 Bu benim şanıımı duyan ağlasın
 Duşmanın gözünü Allah bağlasın

Envar-ıla Niyazi ğumandan-ıdı
 Ondaķı adalet kimde var-ıdı
 Dünyada Osmannı cihanķar-ıdı
 Bu benim şanıımı duyan ağlasın
 Duşmanın gözünü Allah bağlasın

Envar'ıla Niyazı saraya geldi
Orada şefketlime üş gamçı vurdu
Yakasın dutdu tahddan endirdi
Durun enecegin dedi ağladı

Al gana boyandı Balkan çölleri
Arama bu sıra yanan cannarı
Hamidin yetiştirdiği geş fidannarı
Kökden işlediler çürümez gayrı

Nâil : Abdullah AYDIN
Turcalar Köyünden

— 6 —

Şindi yörükde, Takanın Tuna var o bi gız-ıla nişannılıymış. Gız gaze gürşunuyla ölmüş. O'na da Fil Ahmat söylemiş birki.

Gaza gürşununa oğradı canım
El degmedik tenden akıyor ganım
Düğünüm mahşara ğalmışdır benim
Genc-ike yitiren Tunam ağlasın

Tunam ben vuruldum yapış elimden
Ğan olmasın çez önceğim belimden
Ah ben ğaldım sen de ğalma yolundan
Anamırda eşin ğoyan ağlasın

Acı melhem datlı melhem düzmeyiñ
Yaram ğoyğun dügmeleriñ çezmeyiñ
Mezerimi yoldan ırak ğazmayiñ
Tunam geşdik-sire görsün ağlasın

Ah bu nasıl işdir ağalar begler
Sevdiceğim Tunam ah çekib ağlar
Göş çekib aşdığım ah kallı dağlar
Göç ile geşdigim dağlar ağlasın

Anamır çölleri yansın yakılsın
Külü savrılısın da yere dökülsün
Barcın Yaylasına göşler çekilsin
Göç ile geşdigim yollar ağlasın

Tunam getsin hocasında okusun
 Çarip bülbül gül dalinde şakısın
 Gelin anam al ısdarın dokusun
 El yerimi gördük - sıra ağlasın

Avrupa malının mor canfesiyyin
 Yörük kızlarının gâyet hasıyyın
 Barcın yaylasının al lâlesiyin
 Kokmadan solduran yigid ağlasın

Sürünün önünde sürmeli göşlar
 Ah akranım kızlar sallasın saşlar
 Eyne Deresi'ne çıkıncak göşler
 Gözünden işdigim muñar ağlasın

Fil Ahmat bunnarı yakdı yegâne
 Pambık gibi tenim batdı al kane
 Ah etdi ağladı hem yana yana
 Gelin gınamı yakamayan ağlasın

Nâkil : **Mustafa DEMİRCİ**
 Sarıveliler Köyü'nden

— 7 —

Anamır çölleri yansın gavrılsın
 Külü dökülsün de göge savrılsın
 Barcın Yaylası'na göşler çekilsin
 Göş çekip geçdigim yollar ağlasın
 Gözünden işdigim muñar ağlasın

Sürünün önünde sürmeli göşlar
 Eyne Deresi'ne çıkıncak göşler
 Akranım kızlar sallasın saşlar
 Göş çekip geçdigim yollar ağlasın
 Gözünden işdigim munar ağlasın

Barcın Yaylası'nın gül lâlesiyin
 Altın yüzüklerin zeyver gaşıyyın
 Yörük kızlarının desde başıyyın
 Beni saramayan Tuna'm ağlasın

Acı melhem datlı melhem düzmeyiñ
 Yarem goygün dügmelerim çermeyiñ

Mezerimi yoldan dışarı gazmayın
Gelip geçdik - sıra Tunam ağlasın

Nâkil : **Abdullah AYDIN**
Turcalar Köyü'nden

— 8 —

Otur sevdiğim otur halılar doku
Erkenden yükletmiş o güzel yükü
Adını sevdiğim Ermenek bükü
Ah çadır gurduğum yeller ağlasın

A sevdiğim yükletmiş mi göçünü
Ağlar-ıkan alamamış içini
Gözleri sürmeli ala geçimi
Sağıp yeyenim yok ona yanarın

Gög öncekdir aşiretin nakışı
Gögercin topuklu keklik sekişi
Adını sevdiğim zinhar yokuşu
Gözünden su işdigim muñar ağlasın

Nâkil : **Hüseyin ERTAŞ**
K. Karapınar Köyü'nden

— 9 —

Deryadan zuhretti düşman gemisi
Yakıp kül edecek Darabulus'u
Yetiş imdadıma Türkiye nası
Yetişin din İslamı der Darabulus

Cannar mı dayanır taze geline
Eñer geçer ise düşman eline
Millet feda olsun ırzın yoluna
Yetişin din İslamı der Darabulus

Düşman garşısında hazırız bizler
Ah vatan dedikce cigerim sizler
Düğüne hazıllanan gelinnik kızlar
Düşmana mı ğalsın der Darabulus

Nâkil : **Mustafa DEMİRCİ**
Sarıveliler Köyü'nden

Ahmed Onbaşı'ya âid olan şîirler :

— 1 —

Güz gelir de duman bürür başını
Bahar gelir nerkiz bağlar peşini
Zalım avcılar çıkar avlar ğuşunu
Nerde yigitlerin Boyalı Dağı

Nâkil : **Bekir DOĞRUL**
Küçük Karapınar Köyü'nden

— 2 —

İlk ağşamdan çıkdı avcının ucu
Av'aıklıma naldım dutdum orucu
Alma Boğazı'nda Püslü nardıcı
Nasıl unutduñ da ğaldıñ amıcam

Nâkil : **Ali DOĞRUL**
Küçük Karapınar Köyü'nden

— 3 —

Hallayı hallayı suların akar
Dolanı dolanı yolların çıkar
Sağın Sarı Muñar sol yanın Yürek
Saña mubareğ olsun Boyalı Dağı

Aşşâyınıña Söğütcüge göçeller
Ale kalli sovuk sular içeller
Gözel gelinner ğızlar sende ekin biçeller
Saña mubareğ olsun Boyalı Dağı

Nâkil : **Abdullah AYDIN**
Turcalar Köyü'nden

— 4 —

Hey ağalar kimse bilmez benim işimi
Zehir etdiñ datlı aşımı
Her avcılar gelir avlar ğuşunu
Etiñ penzehirdir Boyalı Dağı

Erenner dedikleri bi yünsek yalım
 Gelme Apdillah üsdüme bu nasıl çalım
 Şindi teltige varısa elim
 Bir Fadimen ellere der ğalır

Erenner erenner ıssız örenner
 Ekmek yeyip su işdigim yarenner
 Ögsüz mısılına verip ağlatmañ yavrımı

Nâkil : **Abdullah AYDIN**
 Turcalar Köyü'nden

— 5 —

Çevlik Yaylası'ndan göşdü mü noban
 Gelip geşdik - sıra alarmaz habañ
 Dengine vermemiş mañgafa boban
 Hayıf kül ömrüne ona yanarın

Yıkılası büyük yerin beleni
 A-y-Ütmelik Allah versin belanı
 Sevdigime gelmiş ölüm seleñi
 Son nefesinde göremedim ağların

Nâkil : **Hüseyin ERTAŞ**
 Küçük Karapınar Köyü'nden

— 6 —

Çekene çoğ imiş ğamıla merak
 Ah vetan yollarıñ ne ğadar ırak
 Sağın Sarı Muñar sol yanıñ Yürek
 Başıñ Erenner mi Boyalı Doğı

Nâkil : **Mustafa ÖZDEMİR**
 Sarıveliler Köyü'nden

— 7 —

İreşber idim harmanda yabam
 Hakğın halal etsin cigerden bobam
 Yar-uçun aldığım sırmalı habam
 Geyip salınmadım şona yanarın

Ğ ızıl ğanım akdı yere çay gibi
 Ğ uruldu ğaşlarım eğri yay gibi
 Solmadı gül beñzim doğan ay gibi
 Hasret mahşara ğaldı der yigit

Yeşil sandığımı Fil ağam atsın
 Söyleñ bobama da davemi dutsun
 Amıcam Apdillah duşmanı yaksın
 Umudum Mahşara ğaldı der yigit

Nâkil : **Hüseyin ERTAŞ**

Küçük Karapınar Köyü'nden

Deli Beşe'ye âid olan şitirler :

— 1 —

Erik Deresi'nde gördüğümüz dilki
 Tüvêğmiz olsa vuruduk belki
 Şahitlige getdik deyelik saykı

— 2 —

Ğardaşı sorarsañ ğurbet elinde
 Amanet kekligi yokdur yerinde
 Avcılar tüvegâtsa dâğın birinde
 Esgi dertler yeñilendi büsene

* * *

Cemile gelinece alaylar dizildi
 Herkes sevdiğini aldı süzüldü
 Erkek mi dayanır zar buna
 Ğına yakdım elime
 Sürme çekdim gözüme
 Düşüñ müşderiler ardıma
 Cekcebek cekcebek deye dişiler öter

* * *

Beni ğoydular sürünün başına
 Kimse ğarışamaz benim işime
 Varısam çalıyı yıkarın başına
 Ğakğudurak Ğakğudurak

Beni getirdiler elden
 Habarınız'aldım bu yerden
 Gêlisen sen de geçersen serden
 Gakguburak gakguburak

Nâkil : **Mehmed SEZER**
 Adiller Köyü'nden

Muhtelif şiiirler :

— 1 —

Değirmen damı garannıktır
 Döndüğünden belli olmas
 Kelpde keremet var emme
 Ürdüğünden belli olmas

Gadın gocasına duşman
 Güldüğünden belli olmas
 Zenginde irfan olmassa
 Cingenden farkı olmas

Nâkil : **Mustafa UĞURELLİ (ÇAVUŞOĞLU)**
 Sarıveliler Köyü'nden

— 2 —

Gine geldi bahar temi
 Yaz aylarıdır şinden geyri
 Yaz gününün bulanığı
 Akar seli şinden geyri

Ġater Ġater oldu göşler
 Donunu geydi ağaşlar
 Tüllü tüllü öten Ġuşlar
 Ciger yakar şinden geyri

Ağaşlar geydi donunu
 Bülbül artırdı ününü
 Ġoş yigitler vatanını
 Anar ağlar şinden geyri

Hasda Garacoğlan hasda
 Ağlar gözüm dilim yasda
 Gavuşdurur dosdu dosda
 Yayla yolu şinden geyri

Nâkil : **Mustafa DEMİRCİ**
 Sarıveliler Köyü'nden

— 3 —

Baňa söyle deller fitne derunu
 Cihan fitne olmuş ben ne söyleyin
 Evlatları olan çekmez gahrını
 Şöyle valdelerin nesin söyleyin

Zengin olannar yeyemeyor malını
 Sormayollar fukaranın halını
 Bağladılar Şeriatın yolunu
 Batıl meseb olmuş ben ne söyleyin

Aşık Ömer der ki taha ne ola
 Gızlar çivte getdi gelinner bile
 Belki bu dünyanın sahibı gele
 İş Mehdi'ye galdı be ne söyleyin

Nâkil : **Mustafa Demirci**
 Sarıveliler Köyü'nden

— 4 —

Hey ağalar var mı sözümde hata
 Taha yol geder mi ölümden öte
 Egersiz yularsız ağaşdan ata
 Binmeyince gönül yardan ayrılmaz

Nâkil : **Abdullah AYDIN**
 Turcalar Köyü'nden

— 5 —

Ağşam olu sesler diñer
 Depeden sürüler iner

Geçer guşlar akın akın
Bak ne deyör esen örüzger

Nâkil : **Abdullah AYDIN**
Turcalar Köyü'nden

— 6 —

Baharın gèldigin neden bilisiñ
Ulu çaylar kinarından yol alı
Lale bitip sümbül boynu egince
Gız oğlana nergiz veri gül alı

Irmak kinarında otlayan gazlar
Boynunu eğiş eşini gözler
Gögercin topuklu gelinnik gızlar
Egleniñ yaylaya bile gedelim

* * *

Gede gède yarennerim çinledi
Getme deyi yar boynuma sarıldı
Bizim nasıp gurbet elden ayrıldı
Bi çalıdır mezer daşı garibiñ

* * *

Arkadeşler silaya mı yoluñuz
Siz gediñ de biz galalım yahñız
Eñer bizim memlekâta oğrarsa yoluñuz
Benden selâm söyleñ nazlı yare arkadeş

* * *

Havayı da deli gönül havayı
Ay dolandı şavkı vurdu ovayı
Yörük gızı gâtellemiş deviyi
Tülü mayaları zil döğüp geder
Daramış zülfün vermiş tımarın
Altın saş bağları bel döğüp geder

* * *

Bülbül ne ötersiñ Çukurova'da
Gırıldı ğanedim ğaldım yuvada

Gendim ğurbet êlde gönlüm silada
 Siladaĝı güzel ah çekip ağlar
 Adana'ya vardım günnük dördümüş
 Kimi fellah-ımuş kimi kürdümüş
 İlk gelişim ğıyma baña Adana

Nâkil : **Abdullah AYDIN**
 Turcalar Köyü'nden

— 7 —

Döne döne uzar Çevliĝin düzü
 Üzerinde gezer gelini ğızı
 Yayla yollarında unutmañ bizi
 Ah çekip ağların ğurbet êllerde

Yayladan gêliken sitil getirir
 Basma donuñ yêli yolu süpürür
 Sizi gören yigit aqlın yitirir
 Atılan tüfeklere yanar ağların

Hüseyin ERTAŞ (Şâir)

— 8 —

Ğır atım boşandı bağlayamadım
 O domafilimi yağlayamadım
 Yigitsiz gelini egleyedim
 Aman Allah böyle ölüm olu mu
 Geç yaşında böyle zulum olu mu

Bitdi m'ola bizim yêriñ söğüdü
 Beñ gêlike yapracığı göğüdü
 Ğatı nazlım kimden aldıñ öğüdü
 Aslı nazlım almaz öğüdü

Mekdup yazdım etirafı alalı
 Boğazında yağlı kendir dolalı
 Ğaş gün oldu ĝardaş idam olalı
 Aman Allah böyle ölüm olu mu
 Geç yaşında böyle zulum olu mu

İsdanbol'da ombeş sene okudum
 Şerâetde benim sözüm hak-ıdı
 Kötü kürtler idam emrim okudu
 Can gurtaran yok mu can elden getdi

Gar mı yağdı şu Gonya'nın dagına
 Buz mu dutdu potiniğin bağına
 Yolun uzak geledim yanına
 Beni bilen doslar ağlasın benim halıma

* * *

— 9 —

Ene ene endik örene
 Yıkıldı ğalbimiz döndü verana
 Alamadın beni enği vatana
 Ara yerde mor sümbüllü dağlar var.

Nâkil : **Abdullah AYDIN**
 Turcalar Köyü'nden

Elifnâmeler :

— 1 —

Elif ile Allah'ım eyledi meder
 Diyâr-ı ğurbetde olur kisb ü kâr
 Ne marakım ğaldı ne de evkar
 Be bapdır

Te-y-ile tā ezelden ğuruldu bina
 Hatırımdan getmez peder ve ana
 Selâmın teblig et cümle ihvana

Se ile serildi ğurbet ele posdumuz
 Fark olmadı duşmanımız dosdumuz
 Bize meder eder Hazreti Yonuz
 Cım ile cem oldu benim işlerim
 Silada safada arkedeşlerim

Ha-y-ıla habar aldım siladan
 Ğurtulmadım ğam ğasavet beladan
 Heç selam gelmedi hısım akrabadan

Hı-y-ıla harab olur halımız
 Ğırılmışdır ğanadımız ğolumuz
 Bilmen ki nerde ğalacağ ölümüz

Dal-ıla dar-ı dünya boş-durur
 Ebu dane ğismet dalda ğuş-durur
 Ğurbeti gezdi ğöñül hoş-durur

Zel ile zahmetler elbetde çekilir
 Diyar-ı ğurbetde boyun bükülür
 Nazlı arkedeşlerim yollara dökülür

Ra-y-ıla Rahime êylemez felek
 Kimine davıl çaldırır kimine dümbelek
 Şu alemde ğabul olur mu dilek

Ze ile zahide êder nazar
 Arzu êden Mevlayı ğurbeti gezer
 Bir mucib arkedeş desdanı yazar

Sin ile silindi ğalbimiñ pası
 Alamadım ana boba dovası
 Gendime güldürdüm alemi nası

Şın-ıla şen oldu benim ğöñüller
 Pehime veran oldu ötmez bülbüller
 Var olsun desdanı çıkarana diller

Şad-ıla sandım ki şu dünya fanı
 Geç yaşım içinde gezdim cihanı
 Var mıdır bu derdiñ acaba◊imkânı

Dad'ıla darb êtdi beni bu ğader
 Êyledi ğam yükünü êyledi keder
 Hatırımdan ğetmez birâder peder

Tı ile tarh oldu benim emekler
 Semada halımıza◊ağlar melekler
 Validem hemşirem yolumu bekler

Zı ile zari zari ağların
 Bozuldu mu mor menevşe bağlarım
 Ğusurumu afveyleyiñ beglerim

Ayın-ıla ar olmuyor ğurbetde
 Felek bizi ğoydu derd i mihnetde
 Arzu êden vatanına döner elbetde

Gayın-ıla gafil olma şu zaman
 Felegiñ elinden aman el-aman
 Ölüp de soñna dirildigimiz zaman

Fe-y-ile fayda olmaz kimseden
 Keramati bulur halına şükreden
 Gelmedi mekdubunuz esbabı neden

Gaf-ıla gahrettim ben de ğadere
 Hasret ğaldım valideye pedere
 Yeni düşdüm ben de tüllü tüllü kedere

Kef ile kâyinat bakışır bize
 Yüklendim düşünce yükünü endirdim düze
 Hediye edelim duşmanımıza

Lam-ıla lal olacak elbetde bu dil
 Taksiretim budur bunu böyle bil
 Feryadedib ağlar ğafesde bülbül

Mim ile muradım vermedi Mevlâ
 Dolaşdım gurbeti geziyom hâlâ
 Başımdan getmiyor görünmez belâ

Nun-ıla ne taraf garip mekânı
 Dolaşdım gurbeti gezdim cihanı
 Var mıdır bu dertlerin acaba◊imkanı

Vav-ıla vallaha sözlerim hağığat
 Diyar-ı gurbetiñ soñu berbat

He ile her işler olur da biter
 Diyar-ı gurbeti çekdigim yeter
 Bu hasretlik bize ölümden beter

Lamelifle lefde okurun
 Ğarip bülbül gibi durmaz şakırın
 Gusura bakmayıñ birez fakırın

Ye ile yunruldu bizim bu hamır
 Talebim Mevladan uzun bi ömür
 Ğalbım uykuda gözlerim māmur

— 2 —

Elif İsdanbol'da İbrahim İprik yapardı
 Be Belgamada Bahri bahar satardı
 Te Tifliz'de Tēfik tüvekciymiş hala
 Cım Cihan'da Cemil camcıymiş hala
 Ha Harput'da Hayri hasırcıymiş hala
 Hı Horasan'da Hayri horuscuymuş hala
 Dal Davazda Davıd davıl çalardı
 Zel Zülüfgede Zülfü güzel zil yapardı
 Sin Süleymaniye'de Süleyman sülükciymiş hala
 Şın Şaalvan'da Şākir şeker satardı
 Sat Sandıklı'da Sait salatalık satardı
 Dat Tahran'da Tahir güzel tahra yapardı
 Fe Fetihya'da Fethi fener yapardı
 Ğaf Ğasaba'da Ğatrı Ğasabımış hala
 Kef Kemaliye'de Kāmil keman çalardı
 Mim Menemen'de Mēmet martin yapardı
 Nun Nigde'de Nūri sıyrmanefes satardı
 Vov Vahit'de vāli güzel zar atardı
 Ye Yemen'de Yahya yemeniciymiş hala

Nâkil : **Hüseyin ERTAŞ**

Küçük Karapınar Köyü'nden

— 3 —

Elif Allah halkeyledi üç yüz yıl evvel
 Be belā dēyen ruhlar gēldi revāne
 Te temiz olan cannar belā dēdiler
 Se Sābit olmayanlar oldu beyane
 Cim cefa ēdenner hāric oldu
 Ha Hak Tañrı dēyenner Mevlayı buldu
 Hı Hudayı bilmeyen arada ğaldı
 Dal dağıldı darık darık bir yane
 Zel Zelili bir yērde ğarar ēyledi
 Rı Rahim bu cannara neler ēyledi
 Ze zamanda Adem'i halk ēyledi
 Sin selāmet dört nesneden beyāne

Şın şükür atamız beyâne geldi
 Sad solundan Havva anamız oldu
 Dat dolandı takdir yerini buldu
 Tı tahirce yaslandılar Cinâne
 Zı zahir cennete şükür dediler
 Ayın a'lâ safalara êrdiler.
 Gayın gafil olup onnar buğdayı yediler
 Fe fâni deyenner çıkdı peygane
 Ğaf ğaldı peygannede ğarar eyledi
 Kef gederir göz yaşını büryan eyledi
 Lam lâyezeli olan Allah takdir eyledi
 Mim muğaddem buluşdular can-cane
 Nun can-cane cem oldular onnar
 Vov varup ikişer doğdu inşannar
 He hezeran padişahlar paşalar
 Lamelif layet oldu yeksane
 Ye yeksanede anı gecede gördüm

Nâkil : **Mustafa DEMİRCİ**

Yaşname :

Bir zaman atamın belinde durdum
 Hak emriyle ana rahmine êndim
 Yedim ğanı doydum oldum ebkâre
 O ğanı yeyerek dünyaya çıkdım
 Anamın rahmindan zağlandım akdım
 Anama bobama gül gibi kokdum
 Ğapdı beni sarmaladı yorgana
 Bir yaşında yorgana sarındım yatdım
 İki yaşında südüñ lezzetin datdım
 Üç yaşında ben bicigi terketdim
 Dört yaşında gezer oldum sibane
 Sibanem beş yaşına varınca
 Altısında belendim don geyerince
 Diş dişedim yedisine varınca
 Sekizinde henüz döndüm inşana
 İnşanam dokuzunda libas isdedim

On yaşında birez mektaba yaslandım
 On birinde pek begendi üsdadım
 On ikide cehd eyledim Gur'ane
 On üçünde Gur'an'ı tamam êdince
 On dördünde sere buluğ êrince
 On beşinde şaşdım güzel görünce
 On altıda gönül düşdü bir cane
 On yêdide bir gözele yapışdım
 On sekizde kimi görsem ğapışdım
 On dokuzda ğayet dillere düşdüm
 Yigirmide sanķı döndüm aslana
 Yigirmi beşinde aslan dêrdi çekilmez
 Otuzunda merdiñ ğolu bükülmez
 Otuz beşinde kimselere yıkılmaz
 Ğırķ yaşında ğarşı varır duşmana
 Ğırķ beşinde ağı ğarıyı seçer
 Ellisinde duşmandan gendisi ğaçar
 Elli beşinde her ne derseñ naçar
 Atmışında henüz olur peşmane
 Peşmanem atmış beşimde halime
 Yêtmışimde ğocalık düşdü dilime
 Yêtmış beşimde zabınım halime
 Seksenimde emeklerim oldu hayıfane
 Hayranem seksenbeşinde felek n'êyledi
 Doksanında kimi görsem bet söyledi
 Doksan beşinde beni hasda êyledi
 Yüz yaşında gözüm dikdim rahmane
 Rahmane gözüm dikdim yüz on yaşında
 Yüz yigirmide bezden ğakmaz başında
 Yüz yigirmi altıda Arzail ğarşımda
 Aldı ruhum teslim êtdi Sübhana
 Sübhana ruhumu ben de feda êyledim
 Sağlığımda egri yollara ğêtdim
 Eli boş kelp gibi eli boş ğêldim
 İki günnük ömür-üçün dünyaya
 Bu dünyaya bu deli gönül çağladı
 Ğavım ğardaş meyitime ağladı
 Ah ı feryad êdip yüregimi dağladı
 Yuyup beni sarmaladılar kefine
 Kefine sardılar şol zayıf têni

Ahırî böyledir pak et sen seni
 Bi ğarannık yere ğoydular beni
 Melekler yanıma geldi bünhane
 Bünhanede iki melek yanıma geldi
 Dinden imandan haballar sordu
 Cevop veremedim topuzlar vurdu
 Ağlamakdan gözüm döndü büryane
 Büryane dönünce cigerim benim
 Görünce derdi şol zayıf tenim
 Birez hayır amel sakladı canım
 Beraberce rafık olduk tahtane
 Tahtane varıp ğaldık bir zaman
 Azep melekleri geliller hemen
 Vurullar topuzu vermezler aman
 Sañkı atdı ğetdi bizi dumana
 Dumancılar der ki bunda ğalındı
 Yılan akrap ezderhalar dêrildi
 Emir oldu ikinci sur üfürüldü
 Ğakdım ğetdim mahşer yeri meydana
 Mahşara varıp ben de yerim aradım
 Elli bin sene ayakda durdum
 Güneş valın gelip tere ğarkoldum
 Ğayıl oldum Hak'dan gelen fermana
 Fermanı eşiden aklını dère
 Mevlam cümlemize havillar vère
 Bizi ğetirdiler bi orta yère
 Hayrım şerrim hep ğoydular mizana
 Mizanda davecileri derildi
 Günahım ağır gelip terezide ğörüldü
 Emir oldu Zabaniya verildi
 Ğetirdiler beni sırat gibi yabana
 Ne aman günahım arkama aldım
 Ğederke göplünün yolunda ğaldım
 Ayağım ğopdu başım aşşağı saldım
 Êndim ğetdim niçe bin yıl zindana
 Zindanda ateşe yakdılar tenim
 Acap kimler olsun recacım benim
 Günahım affedip ğani Settarım
 Ğapdı beni çıkardılar fevgane
 Fevganeden mağsumları ğeldiler

GörüŖüp biliŖip beni aldılar
Bab-ı Cennet ğapısına vardılar
Beraberce rafık olduk Cināna
Cennete varıp bıraĝa bindim
Varıp anda Havz-ı Nebiye endim
Meramımı tekmilince anda buldum
Nuranım Cennet içre yaslandım
Bize kerem etdi ganī Setdārım
Dertliyin ben de derman isderin
Ŗükür olsun böyle üstad-ı Lokmana.

Nâkil : **Mustafa DEMİRCİ**
Sariveliler Köyü'nden

S Ö Z L Ü K

- ağart- : Açıklamak C. 477/1
- ağızla- : Uğurlamak, yolcu etmek
C. 476/26
- ağızlan- : Uğurlamak, yolcu edilmek
SA. 467/9
- āğman : Kusur K. 477/17
- alūf : Hayret ve şaşkınlık bildiren bir
edat C. 476/11
- anah : anah, hayret ve şaşkınlık bildiren
bir edat. SA. 466/8
- andaç : Karşı K. 477/15
- añ : ara SA. 471/4
- at- : Açmak AO. 7/9
- batgın : pislikle dolu SA. 471/4-5
- beleñ : tepe SA. 471/19
- bıraç- : düşük yapmak C. 476/35
- bicik : meme Y./10
- bidıķı : azıcık K. 477/22
- biğımık : azıcık, biraz K. 477/23
- biğımıcık : azıcık, biraz K. 477/23
- bile : birlikte, beraber MŞ. 6/8
- birki : birkaç defa FA. 6
- boduç : testi C. 476/2
- boğaz : vâdi SA. 471/9
- boğuş- : uğraşmak SA. 466/12
- borda ğapı : çift kanatlı büyük kapı SA. 469/11

böge-	:	suyun ve hayvanların önünü bırakmamak K. 477/12
böget	:	suyun toplandığı yer, küçük bend
bünhane	:	gizlice Y. 59-60
büsene	:	bu yıl DB. 1/7
cekcebek cekcebek	:	dişi keklığın ötüş şekli DB. 1/14
cemile	:	Cemre DB. 1/8
cınna	:	biraz sonra, birazdan C. 476/13
cırık	:	bozlak kuşu K. 477/13
Cihan	:	Ceyhan E. 2/4
çakılı	:	dolu, pek ziyâde SA. 468/8
çavdır-	:	suya boğmak C. 476/28
çelki	:	oğlak ve davar katılan, etrafı tahta veya tel ile çevrili yer. K. 477/34
çeşle-, şeşle-	:	münâsib görmek, nişân almak K. 477/19
çez-	:	çözmek FA. 6/6
çiñle-	:	yorulmak MŞ. 6/9
çotul	:	çatal SA. 467/19-20
daraba	:	tahtadan yapılmış, kanat gibi menteşeli kapak K. 477/21
Darabulus	:	Trablus FA. 9/2-4
darı	:	mısır SA. 470/36-37
darık darık	:	darma dağınık E. 3/8
değişike vër-	:	değişmeye vermek C. 477/6
dël	:	değil C. 476/20
demşek	:	geveze K. 478/3
dêr-	:	toplamak Y./80
dêril-	:	toplanmak Y./73
deşdivan	:	bekçi C. 476/16
devrigün	:	ertesi gün C. 476/36
dıkım	:	1. azcık 477/22-23 2. ekmek ufağı K. 477/22-23
diñel-	:	dikelmek
diş dişe-	:	diş çıkarmak Y./14

- domafil : otomobil N₂. 473/18
- domur- : damla halinde çıkmak SA. 471/5
- don : elbise MŞ. 2/9
- doşan : eski, dağınık K. 477/22
- doşanı- : eskimek K. 477/23
- dumağı : nezle K. 477/25
- ē : değil mi, öyle ya OBD. 465/36
- ebe : nine, büyük anne OBD. 465/34
- egrik : Hayvanların yazın yattığı in K. 477/13
- el yeri : Dokuma tezgâhında el yapışılan yer FA. 6/24
- emindir- : ümid ettirmek K. 477/18
- emniyet : ehemmiyet, önem K. 477/20
- ener : eger FA. 9/6
- eñgi : yanındaki, senin bulunduğun yerde-
ki, elindeki veya önündeki MŞ. 9/3.
- er : koca, erkek SA. 467/16
- esgikgi : evvelki K. 477/24
- evelki : evvelki OBD. 465/38
- eveli gün : evvelki gün K. 477/28
- evkar : düşünce, efkâr E. 1/3
- firtla- : Arpa destesinin dağılması K. 477/10
- fursand : fırsat C. 477/5
- gak- : kalkmak SA. 471/10
- galdır- : Harman kaldırmak OBD. 465/26
- gakğuburak : Erkek kekliğin ötüş şekli DB/22-26.
- gakğudurak : Erkek kekliğin ötüş şekli DB/18
- galğı- : segirtmek, koşmak. SA. 471/21
- garafille- : haberi yok bir şekilde takib etmek K. 477/26
- gardak : kardeş C. 476/34

- ğatliyen : katiyyen, kesinlikle K. 477/29
- ğavi : kahve C. 477/3
- gedebet : Arkalarda açılan yan arkın ana arka bağlandığı yer K. 477/29
- geñişi- : kabarmak, genişlemek C. 476/35
- geyri : sonra MŞ. 2/2
- ğıllan- : bir şeyin etrâfında dolanmak K. 477/15
- ğımıcık, ğımık : azcık, biraz K. 477/22
- ğındır- : kapı veya pencereyi az açık bırakmak K. 477/19
- ğınık : az açık K. 477/18
- ğivra- : hızlı gitmek, süratlenmek SA. 470/28
- ğivraq : hızlı, süratli SA. 470/28
- ğiy- : acımamak MŞ. 6/29
- ğö- : 1. bırakmamak, tüketmek
2. bırakmak, yerleştirmek
3. vurmak
- ğocacık : semer ağaçlarının birbirine geçen yerin üst kısmındaki el yapışılan yer SA. 421/25
- ğocalık : ihtiyarlık Y./17
- ğoyğun : müessir, tesirli FA. 6/10
- ğöcen : tavşan yavrusu K. 477/34
- ğölle : Mısır, nohut ve buğdayın pişirilmiş hâli K. 478/1
- ğöt : arka, art SA. 468/26-27
- ğöynü- : ateşin karşısında alevsiz olarak, sararak yanmak K. 478/2
- ğöynük : yanmış K. 478/1
- ğöyün- : ateşin karşısında alevsiz olarak, sararak yanmak K. 478/2
- ğulunc : dal, sırt yağrın SA. 469/18
- ğunna- : 1. yıkılmak K. 478/4
2. eşeğin ve kedinin doğurması K. 478/4
- ğurada : yıkılmaya yüz tutmuş K. 478/3
- ğuzluk : Kuzu ve oğlak katılan yer K. 478/2

günnük	:	yevmiye MŞ. 6/26
hangırda	:	nerede
heşdin-i ver-	:	umursamamak C. 476/34
hıllı	:	hayırlı C. 476/35
hıllı	:	ziyâde, pek fazla C. 476/34
hoyunu	:	yâ C. 475/25
höyle	:	şu şekilde SA. 468/9-27
hu	:	şu C. 475/32
hurda	:	şurada
ıccık	:	azıcık K. 477/22
ısdar	:	tezgâh FA. 6/23
ısıcak	:	sıcak SA. 466/16
iç	:	kendi, gönül FA. 8/6
ihi	:	işte C. 475/31
ihinek	:	işte K. 477/33
inne vurun-	:	iğne vurdurmak K. 477/27
isbirte	:	kibrit GYG. 3/5
istifar	:	istigfâr FA. 2/4-8
itdiba	:	önce, evvelâ
kelezi-	:	zayıflamak
kelezit-	:	zayıflatmak C. 476/10
ketir	:	kayalık tepe SA. 471/18
kinar	:	kenar, kıyı MŞ. 6/2
kömbe	:	sıcak ve ateşli küle gömülen ve küldede pişen hamur topağı K. 477/16
kösden-	:	ayağı takılmak C. 476/22
köste-	:	Hayvanın ayağına ip bağlayarak süratli gitmesine mâni olmak K. 477/30
köstek	:	ayak bağı K. 477/33
köstek kes-	:	Yeni yürümeye başlayan çocukların ayaklarına ip bağlayarak yürümesinin açılması niyeti ile, bağlanan ipi kesmek âdeti K. 477/32
kösten-	:	ayağı takılmak K. 477/31

kösülü	:	kendinden geçmiş bir şekilde upuzun yatmak SA. 470/35
köşe	:	taş C. 476/27
külük	:	külde pişirilen hamur K. 478/5
künne- <künde-	:	Güneş karşısında koyunların başlarını birbirlerinin bacaklarının aralarına sokarak sıkışmaları K. 477/14
lafazan	:	çok ve nükteli konuşan K. 477/10
mağsum	:	günahsız Y./96
matıfla-	:	bunamak K. 477/21
meder	:	meded E. 1/1
meñer	:	meger OBD. 465/23
meñere	:	meger SA. 470/38
merate	:	meresger, vâris K. 477/16
meresger	:	vâris K. 477/16
meravcı	:	su tevziâtında bulunan su bekçisi K. 477/28
munar	:	pınar FA. 3/3, 6/32.
nahıl	:	nasıl SA. 471/10
n'atda-	:	ne iş yapmak SA. 466/7
oğra-	:	tesâdüf etmek, rastlamak FA. 6/1
oñ-	:	müsbet olmak C. 476/25
oñma-	:	murâdına ermemek, işi yolunda gitmemek, müsbet olmamak C. 475/20
ögendire	:	öküz ve eşek sürmek için kullanılan ucu çivili uzun değnek SA. 469/17
öl	:	nem, ıslaklık C. 475/28
öl al-	:	nemlenmek C. 475/28
öncek	:	önlük FA. 6/6
ören	:	yıkık yer, vîrânelik MŞ. 9/1
örüzger	:	rüzgâr, yel OBD. 465/27
ötüyüzü	:	arkası SA. 471/18-19
pampır	:	vapur SA. 466/26-27
pataz	:	avuç
patazla-	:	avuçlamak SA. 470/11

pavlıka	:	fabrika
pelit	:	meşe SA. 467/19
pertlek	:	gözleri dışına fırlamış insan C. 476/11
say kı	:	farzet ki DB. 1/3
seç-	:	harmana sap atmak
seher	:	sefer C. 475/30
selen	:	hastalık AO. 5/7
sıklat	:	sıkıntı OBD. 465/35
sıra	:	zaman, vakit FA. 5/20
sırt	:	üst baş, elbise 474/19 SA. 467/32
sıyrmanefes	:	esrar E. 2/17
sibane	:	çocuk Y./11
sikdirol-	:	defolmak SA. 466/19
sitil	:	bakracın küçüğü bir kap MŞ. 7/5
siy-	:	1. Kabın dışından akarak dökülmek K. 477/31 2. Tekelerin sidik akıtması 477/31
sumsuk	:	yumruk K. 477/14
sümsek	:	yumruk K. 477/14
sür-	:	döğen sürmek OBD. 465/30-31
şafât	:	şefaât FA. 4/8
şalak	:	delikanlılıkla çocukluk arası K. 477/28
şavk	:	ışık MŞ. 6/18
şavkart-	:	ışıklandırmak
şeşle-	:	karşıya nişân almak K. 477/19
şindi	:	şimdi OBD. 465/26 K. 477/32
şo	:	şu SA. 471/18
şora	:	şura SA. 469/3
taha	:	daha MŞ. 3/9
taka-da düş-	:	âniden patlamak SA. 469/14
talla	:	tarla K. 477/11
tavsit-	:	güneşe karşı kurutmak için bırak- mak SA. 466/10

teltik	:	tetik AO. 4/7
tem	:	dem, zaman MŞ. 2/1
tırıl-at-	:	harman, döğen sürmek SA. 466/12
tüllü tüllü	:	çeşit çeşit, türlü türlü E. 1/60
uçcalık	:	Usulcalık, yavaşca C. 476/20
utaş-	:	ulaşmak, varmak, vasıl olmak SA. 468/6
uzuñkös	:	uzunlamasına, up uzun SA. 468/12
ümük	:	boğaz SA. 470/6-29
ün	:	ses MŞ. 7/10
ünne- <ün-de-	:	seslenmek, çağırarak
üş	:	üç FA. 5/16
üyü-	:	uyumak C. 475/21
vāt	:	vakit, zaman C. 476/31
vidalı	:	işveli, dönek ve kurnaz kadın K. 478/4
yaba	:	harmanda sürülmüş sapı yele vermeye yarayan âlet AO. 7/1
yağlık	:	mendil K. 477/13
yağ-	:	manzûm olarak söylemek FA. 6/33
yalım	:	sarp yer AO. 4/5
yalñ	:	yakıcı Y. 78
yeleye yat-	:	at üstünde görünmez şekilde yeleden tutarak yatmak SA. 469/17
yeynicek	:	Hafifmeşreb, şakacı K. 477/26
yivek	:	sarp yer C. 476/31
yorak	:	kenar, harmanın kenarı
yönetçe	:	uygun bir şekilde K. 478/5
yuñrul-	:	yoğrulmak E. 1/81
yüñsek	:	yüksek FA. 1/10
zabın	:	zebûn Y. 38
zağlan-	:	zıllamak, sağılarak yılan gibi akmak Y. 5
zamat	:	zaman C. 476/17
zavrak	:	pencere C. 476/2
zeklen-	:	eğlenmek, alay etmek K. 477/24
zeyver	:	zîver, süs, bezek FA. 7/12.